

A büntetőeljárás során
a tájékoztatáshoz való jogról szóló
EU-irányelv 7. cikkének átültetése
az Európai Unióban

ORSZÁGJELENTÉSEK

2017

Az Európai Unió támogatásával

A büntetőeljárás során
a tájékoztatáshoz való jogról szóló
EU-irányelv 7. cikkének átültetése
az Európai Unióban

ORSZÁGJELENTÉSEK

2017

Az Európai Unió támogatásával

A jelen kiadványban szereplő országjelentések a Magyar Helsinki Bizottság az Európai Unió által támogatott, „7. cikk – A büntetőügyek irataihoz való hozzáférés Magyarországon” című kutatási projektje keretében készültek.

Jelen kiadvány az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Bizottság álláspontját tükrözi.

Tartalom

Országjelentés – Belgium	4
<i>Laurens van Puyenbroeck és Pieterjan Van Muysen</i>	
Országjelentés – Anglia és Wales	17
<i>prof. Ed Cape</i>	
Országjelentés – Németország	31
<i>Dr. Anna Oehmichen</i>	
Országjelentés – Románia	47
<i>Association for the Defence of Human Rights in Romania – the Helsinki Committee (APADOR-CH)</i>	
Válogatott szakirodalmi jegyzék	61

Belgium

Az országjelentést készítette:

Laurens van Puyenbroeck és Pieterjan Van Muysen

A) Általános információk

1. Kérjük, röviden ismertesse a büntetőeljárás főbb szakaszait az Ön jogrendszerében.¹

Belgium lakossága körülbelül 11 millió fő. Az ország három régióból áll, és mindegyiknek külön hivatalos nyelve van: a flamand régióban hollandul, a vallon régió egyik részében pedig franciául beszélnek, míg a vallon régió egy másik részében a német is hivatalos nyelv.

A belga büntető igazságszolgáltatási rendszer a francia (napóleoni) büntetőjogi és büntető-eljárásjogi kódexeken alapul.

1867-ben új büntető törvénykönyvet fogadtak el Belgiumban, míg a büntetőeljárás törvénynek (a továbbiakban: CPC) változatlanul a régi, 1808-as napóleoni törvénykönyv az alapja. Annak ellenére, hogy utóbbit eredeti formájában már nem alkalmazzák, a belga büntetőeljárás megőrizte inkvizitórius jellegét.

Az idők folyamán sok jelentős jogszabály született, melyek megváltoztatták a büntetőeljárás bizonyos elemeit. 2016 elejétől kezdve a büntetőeljárás alapvető reformjainak célja az ügyek gyorsabb és hatékonyabb elbírálásának garantálása volt.

A jelen országjelentés készítésekor a belga büntetőeljárás két fő szakaszból áll: az első a tárgyalás előtti, vagy nyomozati szak, a második pedig a tárgyalási szak.

A tárgyalás előtti szakaszban (nyomozati szak) az eljárás nem kontradiktórius. Az eljárás titkos és írásban folyik. A nyomozást nem a rendőrség folytatja le autonóm módon, hanem azt mindig egy igazságügyi tisztviselő, az ügyész vezeti. A büntetőeljárások körülbelül 10 száza-

¹ A kérdésre adott válasz a következő publikáción alapul: Ed Cape – Zaza Namoradze – Roger Smith – Taru Spronken: *Effective Criminal Defense in Europe*. Antwerp, Intersentia, 2010, 67–72. o.

lékát azonban egy illetékes igazságügyi tisztviselő, a nyomozási bíró vezeti, aki egy személyben a nyomozási bíró és a vizsgálóbíró. Az ilyen nyomozásokat „bírói nyomozásnak” nevezik. A nyomozási bíró eljárása kötelező azokban az esetekben, amikor különleges intézkedést kell elrendelni (például elfogatóparancs kibocsátásakor vagy lehallgatás elrendelésekor). Az ügyész azonban, néhány jogszabályban elrendelt kivételtől eltekintve, nem rendelhet el ilyen intézkedéseket. Amennyiben a nyomozási bíró olyan intézkedést rendel el, amelyre kizárólagos hatásköre van (pl. elfogatóparancs kibocsátása), a nyomozás automatikusan bírói nyomozássá válik. Ezért az összes olyan eljárás, ahol a gyanúsított előzetes letartóztatásban van, bírói nyomozás.

2013. február 10. óta az ügyész által vezetett nyomozások részben kontradiktórius eljárások.² A nyomozási cselekmények a gyanúsított jelenléte nélkül történnek, de a gyanúsított, valamint a nyomozásban közvetlenül érintett valamennyi személy kérheti a nyomozás irataihoz való hozzáférést.

Ezzel szemben a bírói nyomozás már évek óta, de különösen az 1998-as reform óta részben kontradiktórius eljárás. Ebben az eljárásban a formálisan meggyanúsított terhelt és a magánfelek kérhetik a nyomozás irataiba való betekintést, valamint további felvilágosítást is kérhetnek.

Ugyan a két típusú nyomozást pusztán jogszabályi szinten megkülönböztették 2013 előtt, mostanra ez a különbség a jogszabályok szintjén csökkent. A jelen országjelentés szerzői szerint azonban a gyakorlatban az ügyész által vezetett nyomozások esetében az iratokba való betekintést a legtöbb esetben megtagadják egy általános indoklással, mivel a megtagadást nem kötelező megindokolni, ellentétben a bírói nyomozásokkal, ahol a hozzáférés engedélyezését és a megtagadást is kötelező megindokolni.

A tárgyalási szak kontradiktórius. Ugyanakkor ennek az eljárási szakasznak is van néhány jelentős nem kontradiktórius jellegzetessége (lásd lent). Az ügyész által vezetett nyomozásban az ügyész zárja le a nyomozást és dönt a vádemelésről. Ilyen esetben az ügyész közvetlenül idézi be az érintett személyt és az idézésben részletezi a terhelt által állítólagosan elkövetett bűncselekményeket.

A bírói nyomozást, amelyet a nyomozási bíró vezet, viszont csak a nyomozási bíró döntése zárhatja le, illetőleg ő dönthet arról, hogy a nyomozás során feltárt tények alapján történt-e bűncselekmény, és kik azok, akik felelősek lehetnek a bűncselekmény elkövetéséért. A nyomozási bíróságok nem értékelik a bizonyítékokat, csupán arról döntenek, hogy vajon megalapozottan állítható-e, hogy egy személy olyan cselekményt követett el, amely bűncselekménynek minősülhet. A nyomozási bíróság döntésétől függ, hogy az ügy a büntetőbíróság elé kerül-e vagy sem.

² CPC, Article 21bis

A nyomozati szakban keletkezett anyagok képezik a büntetőeljárás alapját a tárgyalási szakban. Az eljárás általános menete szerint a bíró ismerteti a nyomozás során keletkezett iratokat és azt követően a tárgyalást levezeti. A bíró elrendelheti eljárási cselekmények elvégzését, míg az eljárás többi résztvevője csak a bíró engedélye alapján idézhet tanúkat és kérdezhet a tanúktól.

Elméletileg az összes bizonyítékot be kell mutatni a tárgyalás során. A gyakorlatban azonban a bíróságok – az úgynevezett Assize Bíróság kivételével – a bírósági szakban csak a nyomozati szakban keletkezett bizonyítékok jóváhagyására szorítkoznak.

2. Határidőben megtörtént az Ön jogrendszerében a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv átültetése, különös tekintettel az irányelv 7. cikkére?

Általánosságban a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelvet³ megfelelően átültették. Az irányelvvel összhangban 2013. február 10-én hatályba lépett egy 2012. december 27-én elfogadott törvény. Ezt nem kizárólag az irányelv átültetése érdekében alkották meg, de néhány rendelkezése szolt a tájékoztatáshoz való jogról a büntetőeljárásokban.

A belga jog többi területe már összhangban állt – a különböző jogszabályok és az esetjog alapján – az irányelv 7. cikkével (például a CPC 61. cikke korábban is kimondta az ügy anyagaiba történő betekintéshez való jogot).

B) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata általában – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének érvényesülése

3. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz a nyomozati szakban általában, tehát milyen szabályozás és gyakorlat érvényesül az Ön jogrendszerében e tekintetben általában, azaz függetlenül attól, hogy a terhelt fogva van-e tartva, vagy sem.

³ A továbbiakban: irányelv vagy tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv.

- a) **Az ügynek a terhelt számára hozzáférhető anyagai, mind a bizonyítékok típusa (pl. hozzáférhetők-e a védelem számára a tanúkihallgatások jegyzőkönyvei vagy a szakvélemények), mind pedig az ügy anyagainak formátuma (pl. hozzáférhetők-e a videofelvételek az eredeti formátumukban) szempontjából.**

Az eljárás nyomozati szakában attól függően lehet hozzáférni az ügy anyagaihoz, hogy a kétféle nyomozási típus közül (lásd fent) melyikről van szó.

Az ügyész által vezetett nyomozásokban minden érintett személy (és így a terhelt is) kérheti az ügyésztől az ügy anyagaiba való betekintés biztosítását a CPC 21. cikke alapján.

A hivatkozott cikk alapján a védelem kérheti, hogy biztosítsák számára a betekintést az ügy összes anyagába, de a betekintést az ügyész korlátozhatja. Például a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvből a kihallgatás végén vagy egy hónapon belül másolatot kell adni a gyanúsítottnak.⁴ Súlyos és kivételes esetekben az ügyész írásbeli indokolással dönthet arról, hogy a másolatot csak három hónap után kell kiadni.⁵

A CPC 61. cikke alapján bírói nyomozás esetében minden érintett személy kérheti a büntetőaktához való hozzáférést a nyomozási bírótól.

Amikor a hozzáférést biztosítják, a gyanúsított mindkét típusú nyomozás esetében az akta teljes tartalmába betekinthez, kivéve, ha az ügyész vagy a nyomozási bíró kifejezetten kimondja, hogy csak bizonyos dokumentumokhoz férhet hozzá a védelem. Ezért általánosságban minden tanúvallomás, szakértői vélemény, rendőrségi információ, képfelvétel, stb., hozzáférhető a védelem számára.

- b) **A hatóságok által érvényesíthető korlátozások (pl. a hozzáférés korlátozása az irányelv 7. cikk (4) bekezdésében foglalt okokból)**

Az ügy anyagaiba történő betekintés megtagadható a nyomozati szakban. Ahogy az előzőekben kifejtettük, a nyomozás legfőbb jellegzetessége az, hogy titkos, függetlenül attól, hogy ki vezeti azt. Azt az esetet kivéve, amikor a gyanúsított fogva van tartva, a gyanúsítottnak nincs joga a büntetőügy irataiba való betekintésre a nyomozás során (lásd lent). Ennélfogva csak az aktába történő betekintés iránti kérelem joga biztosított a belga jogban.

Az ügyész és a nyomozási bíró nem kötelesek megindokolni a hozzáférést megtagadó döntésüket.

⁴ CPC, Article 28quinquies §2, al. 1-2

⁵ CPC, Article 28quinquies §2, al. 3

A jogszabályok alapján a nyomozási bíró megtagadhatja a betekintést az ügy anyagaiba arra hivatkozással, hogy a gyanúsított hozzáférés az iratokhoz veszélyeztetné a folyamatban lévő nyomozást, veszélyeztetne más személyeket, illetve megsértené mások magánélethez való jogát. Emellett a gyanúsítottnak legitim indoka kell legyen az iratokhoz való hozzáférésre.⁶

c) Az ügy anyagaiba való betekintés biztosításának időzítése és határideje

Mivel a nyomozás főszabály szerint titkos, az ügy anyagaiba történő betekintés végső határideje a nyomozás befejezése.

Ha nem kéri az ügy anyagaiba való betekintés biztosítását a nyomozás során, a hozzáférést csak a nyomozás befejezésekor biztosítják automatikusan.

Erre irányuló kérelem esetén a nyomozási bírónak a kérelem betérjesztésétől számított egy hónapon belül kell döntést hoznia az ügy anyagaiba történő betekintés kapcsán.⁷ Amennyiben a nyomozási bíró nem dönt határidőn belül, a kérelmet elutasítottnak kell tekinteni.⁸

Ugyanakkor viszont az ügyész nincs semmilyen határidőhöz kötve.

d) A formátum, amelyben az ügy anyagaiba való betekintést biztosítani kell (papír alapú másolat, elektronikus formátum, stb.)

Az ügy anyagaiba csak a bíróságon lehet betekinteni, és az ügy anyagai csak papír alapon hozzáférhetőek. Az utóbbi időben az olyan ügyekben, amelyekben sok anyag keletkezett a nyomozás során, az ügy anyagait elektronikus formában is hozzáférhetővé tették. A védelem azonban az iratokhoz elektronikus formátumban is csak a bíróságon férhet hozzá, ügyfélforgalmi időben.

e) Az ügy anyagaiba való betekintés költségei

Az ügy anyagaiba történő betekintés ingyenes. Azonban az pénzbe kerül, ha a gyanúsított másolatot kér az iratokból: egy oldal 1,75 euró, a harmadik oldaltól egy oldal 0,30 euró, és az összköltség nem lehet több 1 450 eurónál.⁹

⁶ CPC, Article 61ter § 3

⁷ CPC, Article 61ter § 2

⁸ CPC, Article 61ter § 6

⁹ Article 272 §1, 1° W. Reg.

f) Jogorvoslati lehetőségek (pl. panasz a betekintés megtagadása esetén) és hatékonyságuk

Amennyiben a nyomozási bíró megtagadja az ügy anyagaihoz való hozzáférés biztosítását a bírói nyomozás során, a gyanúsított fellebbezhet a döntés ellen. Az ilyen fellebbezést indokolni kell, és a Fellebbviteli Bírósághoz kell betérjeszteni.

Az ügyész által vezetett nyomozásokban a jog nem biztosítja a fellebbezés lehetőségét. Ezért a gyakorlatban a gyanúsított vonatkozó kérelmét szinte mindig elutasítják egy általános indokolással, ami ellen nem áll rendelkezésre jogorvoslat.

Az Alkotmánybíróság egy közelmúltbeli döntése szerint azonban a fellebbezés jogát biztosítani kell az ügyész döntése ellen.¹⁰ Az Alkotmánybíróság döntésének hatását a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésére azonban a joggyakorlat fogja megmutatni.

Ugyan a jogszabály nem változott meg az alkotmánybírósági döntéssel összhangban, a gyakorlatban a bíróságok a bírói nyomozásra vonatkozó fellebbezési szabályokat fogják alkalmazni az ügyész által vezetett nyomozásokban is.

g) Eredményezheti-e egyes bizonyítékok kirekesztését az ügy anyagaiba való betekintés szabályainak megsértése?

Ha az ügy anyagaiba való betekintés jogát megsértik, az nem eredményezi bizonyíték kirekesztését. A CPC 32. cikke alapján csak a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kirekesztésére van lehetőség.

4. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a nyomozati és a bírósági szakban (vagy a nyomozati szakot követő egyéb eljárási szakaszban). Ha a normatív háttér és/vagy a gyakorlat eltér, kérjük, fejtse ki, mik a nyomozati szakhoz képest fennálló eltérések.

Abból kifolyólag, hogy a nyomozati szak titkos és nem kontradiktórius, a tárgyalási szak alapvetően különbözik tőle – utóbbi során a terhelt minden, a nyomozás alatt beszerzett bizonyítékot megismerhet.

¹⁰ Alkotmánybíróság, 2017. január 25., nr. 6/2017.

5. Az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén és a gyakorlatban?

Jogszabályi szinten az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdését részben ültették át. A belga jog lehetőséget biztosít a gyanúsított számára, hogy az ügy anyagaiba betekintsen a nyomozás során. Ugyanakkor az (5) bekezdésben szereplő korlátozásokat nem említik kifejezetten a belga jogszabályok.

Ezenfelül az irányelv 7. cikke biztosítja a tájékoztatáshoz való jogot – ezt a jogot a belga jogszabályok nem biztosítják. A gyanúsítottnak csak arra van joga, hogy kérelmezze az ügy anyagaihoz való hozzáférés biztosítását.

Csupán két kivételes eset van, amikor a tájékoztatáshoz való jog érvényesül. Az első eset, amikor a gyanúsított előzetes letartóztatásban van (lásd lejjebb). A második eset, amikor a bírói nyomozás befejeződik és a nyomozási bíróságnak döntenie kell, hogy hogyan folytatódjon az eljárás. Ezen a ponton minden terheltnek joga van betekinteni az ügy irataiba, legalább 15 nappal a tárgyalás előtt (vagy három nappal előtte, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van).¹¹

6. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésével kapcsolatban felmerül.

Az első súlyos probléma, hogy a hatóságoknak nincs indokolási kötelezettsége az ügy anyagaihoz való hozzáférés engedélyezése vagy megtagadása kapcsán. Ebből kifolyólag a gyakorlatban nem indokolják a döntéseket, és nem biztosítják, hogy a gyanúsított megismerje az ügyész vagy a nyomozási bíró indokait.

A második legfontosabb probléma a tájékoztatáshoz való jog hiánya a nyomozás során. Ahogy a fentiekben említettük, a jog biztosítja az ügy anyagaihoz való hozzáférés kérelmezésének jogát, de a tájékoztatáshoz való jog nem biztosított.

7. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

—

¹¹ CPC, Article 127

C) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata a fogva tartott személyek esetében – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (1) és (5) bekezdésének érvényesülése

- 8. Kérjük, ismertesse, hogy az Ön jogrendszerében kik esnek az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének értelmében véve az „őrizetbe vett vagy fogva tartott” személyek csoportjába. A 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések alkalmazhatók a házi őrizetbe helyezett terheltekre is? Vannak olyan (az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezésében vett) fogvatartási formák, amelyekre az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések nem alkalmazhatók?**

Mindenki, akit megfosztanak szabadságától, az irányelv 7. cikke szerinti „őrizetbe vett vagy fogva tartott személy” kategóriába tartozónak minősül. Azok is ebbe a kategóriába tartoznak, akiknek az esetében kényszerintézkedésként házi őrizetet rendelnek el (ezt Belgiumban elektronikusan felügyelik), mivel Belgiumban a házi őrizetet az előzetes letartóztatás egyik végrehajtási formájának tekintik.¹²

- 9. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz akkor, ha a terhelt fogva van tartva.**

- a) Az ügynek a terhelt számára hozzáférhető anyagai, mind a bizonyítékok típusa (pl. hozzáférhetők-e a védelem számára a tanúkihallgatások jegyzőkönyvei vagy a szakvélemények), mind pedig az ügy anyagainak formátuma (pl. hozzáférhetők-e a videofelvételek az eredeti formátumukban) szempontjából

Amennyiben a gyanúsított fogva van tartva a nyomozás során, betekinthez az ügy összes iratába, megtekintheti az összes bizonyítékot és információt, amely az ügyében keletkezett (például a tanúkihallgatási jegyzőkönyveket, szakértői véleményeket, rendőrségi információkat, stb.). A gyanúsítottnak ez a joga azonban nem biztosított az eljárás minden pillanatában. A terhelt és ügyvédje csak meghatározott időpontokban tekinthet be az ügy irataiba (lásd lejjebb).

¹² Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 16 §1, al. 2

A gyanúsítottaknak kötelező az ügy anyagaiba a bíróságon betekíteni, ahol az ügy anyagait papír alapon bocsátják a rendelkezésére. A belga igazságszolgáltatási rendszer fokozatosan áttér a digitalizálásra, és ennek eredményeképp a bíróságokon az akták elektronikus változata is megtekinthető számítógépen. Amennyiben képfelvételek is vannak az aktában, azok is megtekinthetőek számítógépen a bíróságon.

Az ügy anyagairól fénymásolat nem készíthető, kivéve ilyen irányú speciális kérelem benyújtása esetén. A gyakorlatban azonban az ország bizonyos részein megengedik az ügyvédeknek, hogy másolatokat készítsenek az ügy anyagairól, de a másolatokat nem hozhatják nyilvánosságra.

b) A hatóságok által érvényesíthető korlátozások

A jogszabályi rendelkezések nem tartalmaznak különös korlátozásokat az ügy anyagaiba történő betekintést illetően fogva tartott terheltek esetén. Az előzetes letartóztatás alatt a gyanúsított az ügy minden olyan anyagához hozzáférhet, amelyet az előzetes letartóztatása meghosszabbításáról döntő bíróság értékelni fog.

Egy általános kivétel áll fenn a speciális nyomozati eszközök vonatkozásában (pl. fedett nyomozó alkalmazása, megfigyelés elrendelése, informátor alkalmazása).¹³ A védelem hozzáférhet ezen eszközök alkalmazásának eredményéhez, de az ilyen eszközök alkalmazásának részletei nem nyilvánosak (különben minden potenciális gyanúsított megismerhetné az ilyen eszközök alkalmazásának módját, amely ezen eszközök felhasználását értelmetlenné tenné).

c) Az ügy anyagaiba való betekintés biztosításának időzítése és határidői

Ha a nyomozási bíró elrendelte a fogva tartását, a gyanúsítottat öt napon belül bíró elé kell állítani.¹⁴ Egy nappal az előzetes letartóztatással kapcsolatos bírósági meghallgatása előtt a gyanúsított az ügy anyagaiba betekinthez.¹⁵

A gyanúsítottaknak azonban nincs joga betekíteni az ügy anyagaiba azt megelőzően, hogy megjelenik a nyomozási bíró előtt, aki a gyanúsított fogva tartásáról és a letartóztatási parancs kibocsátásáról dönt. A nyomozási bíró hallgatja ki a gyanúsítottat, illetve hallgatja meg a letartóztatási parancs kibocsátásának szükségessége kapcsán. Sem a gyanúsított, sem a védője nem fér hozzá az ügy azon anyagaihoz, amelyek a nyomozási bíró rendelkezésére állnak.

¹³ CPC, Article 235ter §3

¹⁴ Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 21 §1

¹⁵ Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 21 §2

Amikor fellebbezést nyújtanak be az előzetes letartóztatásról döntő bíró első döntése ellen, a fellebbviteli bíróság 15 napon belül meghallgatást tart az ügyben, amely idő alatt a gyanúsított nem tekinthet be az ügy anyagaiba, és csak azokat az új dokumentumokat tekintheti meg a meghallgatást megelőző két napon belül, amelyek az előzetes letartóztatás elrendelését követő két hét alatt keletkeztek.¹⁶ A gyakorlatban azonban a másodfokú eljárás praktikusabb szemléletmódja miatt a meghallgatást megelőző két napban a gyanúsított az ügy összes anyagába betekinhet, igaz, erre jogot nem formálhat a jogszabályok alapján.

Ha az előzetes letartóztatást meghosszabbították, azt havonta felülvizsgálják, az előzetes letartóztatással kapcsolatos harmadik döntést követően pedig kéthavonta vizsgálják felül.¹⁷ A felülvizsgálatok alkalmával a gyanúsított számára két nappal a meghallgatás előtt biztosítják a hozzáférést az ügy összes anyagához – mindaddig, amíg a gyanúsított előzetes letartóztatásban van.¹⁸ Amint a gyanúsított előzetes letartóztatása megszűnik, a jelen országjelentés B) fejezetében részletezett szabályok válnak alkalmazandóvá.

d) A formátum, amelyben az ügy anyagaiba való betekintést biztosítani kell (papír alapú másolat, elektronikus formátum, stb.)

Lásd jelen országjelentés B) 3. d) pontját.

e) A ügy anyagaiba való betekintés költségei

Lásd jelen országjelentés B) 3. e) pontját.

f) Jogorvoslati lehetőségek (pl. panasz a betekintés megtagadása esetén) és hatékonyságuk

Ha a gyanúsított előzetes letartóztatásban van, az ügy anyagaiba való betekintés biztosításának megtagadása ellen semmilyen formában nem biztosított jogorvoslat.

A gyakorlatban azonban az ügy anyagaiba történő betekintést mindig biztosítják. Amikor a betekintést nem biztosítják a jogszabályi rendelkezésekkel összhangban, a gyanúsított kérheti, hogy biztosítsanak számára több időt a büntetőügyében keletkezett iratok tanulmányozására.

¹⁶ Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 30 §3

¹⁷ Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 22, al. 1-2

¹⁸ Wet 20 juli 1990 (B.S. 14/08/1990), Article 22, al. 4

g) Eredményezheti-e egyes bizonyítékok kirekesztését az ügy anyagaiba való betekintés szabályainak megsértése?

Bizonyítékok kirekesztésére nincs lehetőség abban a – kivételes – esetben, ha nem engedélyezik az ügy anyagaiba való betekintést (lásd az országjelentés B) 3. g) pontját).

A szerzők véleménye szerint azonban lehetséges amellet érvelni, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. és 6. Cikkét nyilvánvalóan sérti a betekintés megtagadása, és ez az előzetesen letartóztatott azonnali szabadlábra helyezését kellene hogy eredményezze. A gyakorlatban azonban ez sem eredményezné bizonyítékok kizárását.

10. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e az eljárás különböző szakaszaiban. Ha a normatív háttér és a gyakorlat eltér, kérjük, részletezze ezeket az eltéréseket.

Azokban az esetekben, amikor a nyomozást az ügyész vezeti, és azon bírói nyomozások esetében, amikor a terhelt nincs fogva tartva, kérelmet kell benyújtani az ügy anyagaiba való betekintésre, és az ügy anyagaihoz való hozzáférés korlátozható. Amikor viszont a terheltet fogva tartják a bírói nyomozás alatt, az ügy anyagaiba való betekintés automatikusan biztosított. Utóbbi esetben nem kell kérelmet benyújtani.

A tárgyalási szakban az ügy összes anyagához biztosított a hozzáférés – függetlenül attól, hogy a gyanúsított fogva van-e tartva vagy sem. A speciális nyomozati eszközök alkalmazását kivéve (lásd fent) nem érvényesül semmilyen korlátozás e tekintetben.

11. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén és a gyakorlatban?

Az irányelv 7. cikk (1) bekezdését, és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdését csak részben ültették át, mivel a gyanúsított nem férhet hozzá az ügy anyagaihoz azt megelőzően, hogy meg kell jelenjen a nyomozási bíró előtt. Ezt követően, amikor a gyanúsítottnak az előzetes letartóztatásról döntő bíró előtt kell megjelenni, az ügy anyagaihoz való hozzáférés biztosított.

Emellett nem áll rendelkezésre jogorvoslat a hozzáférés megtagadása ellen – igaz, utóbbi a gyakorlatban ritkán történik meg. A gyakorlatban ezt úgy oldják meg, hogy több időt biztosítanak az ügy anyagaiba történő betekintésre.

A szerzők véleménye szerint az irányelvet csak részben ültették át, figyelemmel a jogorvoslati út hiányára, és arra, hogy a gyanúsított nem férhet hozzá az ügy anyagaihoz azt megelőzően, hogy meg kell jelenjen a nyomozási bíró előtt.

12. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (1) bekezdésével – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésével – kapcsolatban felmerül.

A legfontosabb problémákat a jelen országjelentésben korábban már tárgyaltuk, ezek: az ügy anyagaihoz való hozzáférést megtagadó döntés elleni jogorvoslat hiánya, és az, hogy az ügy anyagaihoz a védelem nem férhet hozzá azt megelőzően, hogy a gyanúsítottnak meg kell jelennie a nyomozási bíró előtt.

13. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az 7. cikk (1) bekezdése – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdése – átültetésének szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

—

D) További információ, amely releváns lehet az irányelv 7. cikkének átültetését illetően

A gyakorlatban egy további lényeges probléma merül fel. Sok ügy közelebbről meg nem határozott rendőrségi információk alapján indul, néhány esetben azonban az információ annyira meghatározott és részletes, hogy egyértelmű, hogy valamilyen nyomozati cselekmény eredményeképpen került a rendőrség birtokába (például tanúk vagy megfigyelés útján, stb.).

Amikor a védelem a perbíróság előtt amellett érvel, hogy az ügy anyagaiba való betekintést biztosítani kell az ilyen jellegű információk forrásával kapcsolatban is, a bíró diszkrecionális döntésétől függ, hogy az információ forrását a védelem megismerheti-e vagy sem. Ugyan az Emberi Jogok Európai Bírósága egyértelműen kimondta, hogy a védelemnek kell döntenie arról, mely dokumentumok relevánsak az ügy szempontjából,¹⁹ a perbíró megtagadhatja (és gyakran meg is tagadja) az ezen anyagokba való betekintést.

¹⁹ Emberi Jogok Európai Bírósága, *Bendenoun v. France*, Judgment of 24 February 1994, Application no. 12547/86; Emberi Jogok Európai Bírósága, *Oral v. Turkey*, Judgment of 25 November 2008, Application no. 18384/04

Míg az irányelv 7. cikkének átültetése a tárgyalási szak vonatkozásában megtörtént, a gyakorlatban a terhelt akadályokba ütközhet a rendőrségi információkhoz (az azok alapján beszerzett bizonyítékokhoz) való hozzáférés terén, amelyek nem nyilvánosak és a védelem nem ismerheti meg őket.

Anglia és Wales

Az országjelentést készítette:
prof. Ed Cape

A) Általános információk

1. Kérjük, röviden ismertesse a büntetőeljárás főbb szakaszait az Ön jogrendszerében.

Az angol és walesi büntetőeljárás a kontradiktórius hagyományban gyökerezik. Az eljárás három szakaszra oszlik: nyomozati szak, tárgyalási szak és jogorvoslati szak. A nyomozati szak általában a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy őrizetbe vételével kezdődik, bár az érintett úgynevezett „önkéntes nyilatkozóként” (*volunteer*) is kihallgatható a rendőrségen vagy máshol, és bizonyos cselekmények esetén (pl. kisebb súlyú közlekedési bűncselekmények) kihallgatás vagy őrizetbe vétel nélkül is megindulhat az eljárás. Az őrizetbe vett személyt a rendőrség legfeljebb 36 órán keresztül tarthatja fogva anélkül, hogy formálisan megvádolná (*charging*), súlyosabb ügyekben azonban az alsóbíróság (*magistrates' court*) engedélyezheti, hogy az érintett személy szabadságát ennél tovább – legfeljebb az őrizet kezdetétől számított 96 óráig – elvonják vádemelés nélkül. A rendészeti tevékenységről és a bűncselekményekről szóló törvény (*Policing and Crime Act*) 2017-es módosításának értelmében amennyiben egy személyt a nyomozati szakban (azaz vádemelés nélkül) óvadék fejében szabadlábra helyeznek, a rendőrségnek a bíróságtól kell engedélyt kérni az óvadék 3 (súlyosabb ügyekben 6) hónapon túli meghosszabbítására, azonban ez az eljárás nem biztosít semmiféle többletjogot a terhelt számára az ügy anyagaihoz való hozzáférés tekintetében.

A nyomozati szak akkor ér véget és akkor kezdődik meg a tárgyalási szak, amikor az érintett személy ellen formálisan vádat emelnek valamely bűncselekmény elkövetése miatt (az erről való döntés a rendőrség vagy a Koronaügyészség – *Crown Prosecution Service* – hatásköre a cselekmény súlyosságától, illetve a vádalku valószínűségétől függően). Ezt követően a terhelt megjelenik az alsóbíróság előtt, azonban elképzelhető, hogy az ügy átkerül a Koronabírósághoz (*Crown Court*), amennyiben kiemelkedő súlyú cselekményt (*indictable offence*) érint. A kiemelkedő súlyú cselekményeknek két típusa van: az egyik esetében (*indictable-only offences*) az alsóbíróság a meghallgatást követően köteles a Koronabíróság elé utalni az ügyet (ilyen például az emberölés), a másik típusba tartozó cselekmények esetében (*either-way offences*)

az alsóbíróság a meghallgatást követően a Koronabíróság elé utalhatja az ügyet, illetve a terhelt is kérheti, hogy ügyét a Koronabíróság tárgyalja, de ezeket az eljárásokat leggyakrabban az alsóbíróság folytatja le (ilyen típusú cselekmény pl. a lopás).

Amikor a terhelt megjelenik az alsóbíróság előtt, ez a bírói fórum dönt arról, hogy a terheltet előzetes letartóztatásba kell-e helyezni, vagy óvadék fejében szabadon bocsátható. A legtöbb ügy vádalkuval (*guilty plea*) zárul, azaz a terhelt beismeri a cselekmény elkövetését, így a bíróság kizárólagos feladata a büntetés kiszabása. Meglehetősen nagy nyomás nehezedik a bíróságokra, hogy a lehető leggyorsabban, napolás nélkül intézzék el az ügyeket. Ha mégis szükségessé válik az ügy elnapolása – akár tárgyalás tartása, akár büntetés kiszabása érdekében –, a bíróság dönt a terhelt előzetes letartóztatásáról, vagy óvadék fejében való szabadlábra helyezéséről. A legtöbb terhelt esetben óvadéket alkalmaznak.

A jogorvoslati szakba akkor kerül az ügy, ha a terhelt az elítélés és/vagy a kiszabott büntetés ellen fellebbez (az ügyészség fellebbezési joga nagyon korlátozott). Viszonylag kevés esetben kerül sor fellebbezésre.

2. Határidőben megtörtént az Ön jogrendszerében a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv átültetése, különös tekintettel az irányelv 7. cikkére?

A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelvet a nyomozati szak tekintetében a rendőrségről és a bűnügyi bizonyítékokról szóló törvényhez (*Police and Criminal Evidence Act 1984*, a továbbiakban: PACE) kapcsolódó eljárási útmutatók (*code of practice*), nevezetesen a C és a H jelű eljárási útmutató módosításával ültették át az angol és walesi jogrendszerbe. A módosítások 2014. június 2-án léptek hatályba, és többnyire megfelelő módon ültették át az irányelv rendelkezéseit.²⁰ Ez elmondható az irányelv 7. cikk (1) bekezdéséről [és a 7. cikk (5) bekezdéséről is a 7. cikk (1) bekezdésével összefüggésben], de a 7. cikk (2)–(4) bekezdéseiről nem. A 7. cikk követelményeinek átültetésére nem került sor a tárgyalási és a jogorvoslati szak vonatkozásában – úgy tűnik, hogy az Igazságügyi Minisztérium és a többi illetékes szervezet szerint a már hatályos rendelkezések eleve megfeleltek ezen elvárásoknak. Azonban utóbb mégis módosultak a büntetőeljárási szabályok az előzetes letartóztatásról szóló meghallgatást megelőző iratmegismerés tekintetében (a részleteket lásd alább).

²⁰ A nyomozati szak tekintetében való átültetésről Angliában és Walesben lásd: Ed Cape: Transposing the EU Directive on the Right to Information: A Firecracker or a Damp Squib? *Criminal Law Review*, 2015, Issue 1, 48–67. o.

B) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata általában – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének érvényesülése

3. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz a nyomozati szakban általában, tehát milyen szabályozás és gyakorlat érvényesül az Ön jogrendszerében e tekintetben általában, azaz függetlenül attól, hogy a terhelt fogva van-e tartva, vagy sem.

Fontos észben tartani, hogy Angliában és Walesben a nyomozati szakban a terhelt nem kerül bíróság elé, kivéve, ha a rendőrség a fogva tartásának vagy a vádemelés nélküli óvadékának meghosszabbításáért folyamodik (lásd fent az 1. pontot). Az irányelv 7. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy az ügy „valamennyi anyagába” betekintést kell engedni „legkésőbb a vád tartalmának bírósághoz való, elbírálás céljából történő benyújtásakor”, márpedig a nyomozati szakban az ügyet nem terjesztik a bíróság elé érdemi elbírálás céljából. Ezért a kormányzat úgy ítélte meg: a nyomozati szakban az irányelv alapján nem kötelező a védelemnek hozzáférést biztosítani az ügy anyagaihoz.

Sem a jogszabályok, sem a PACE eljárási útmutatói nem kötelezik rá a rendőrséget, hogy a nyomozati szakban a védelemnek hozzáférést biztosítson az ügy anyagaihoz (de lásd alább a C jelű eljárási útmutatóról mondottakat azon dokumentumok tekintetében, amelyek nélkülözhetetlenek az őrizetbe vétel ellen a nemzeti jog szerinti eredményes panasztételhez, vagy a fogva tartás jogszerűsége felülvizsgálatának nemzeti jog szerinti eredményes kezdeményezéséhez a nyomozati szakban). A nyomozati szakban a rendőrség tájékoztatási kötelezettsége az alábbiakra korlátozódik: (a) az őrizetbe vett személy tájékoztatása arról, hogy elrendelték az őrizetét, és az őrizetbe vétel okairól (PACE, 28. §); (b) tájékoztatás a rendőrségen való fogva tartás okairól az őrizetbe vételt követően [PACE, 37. § (5)]; és (c) azon információk közzétevése, amelyek alapján a gyanúsított képes megérteni, hogy milyen természetű bűncselekménnyel gyanúsítják, és miért gyanúsítják a kérdéses bűncselekménnyel (C jelű eljárási útmutató, 11.1A pont). Ezek azonban elsősorban tájékoztatási kötelezettségek, és nem jelentik az ügy releváns anyagaiba való betekintés biztosításának követelményét.

A fenti (a) ponttal kapcsolatban az esetjogban meglehetősen szűk megközelítés alakult ki arra nézve, hogy milyen mélységű információ közzétevése kötelező a rendőrség számára. Az Emberi Jogok Európai Bírósága egy egyesült királyságbeli panaszos ügyében arra jutott, hogy az őrizetbe vett személlyel „egyszerű, jogi szakkifejezésektől mentes, számára érthető nyelven kell közölni az őrizetbe vételét megalapozó jogi és ténybeli okokat”.²¹ Bár elvileg ezt az értel-

²¹ *Fox v UK* (1991) EHRR 157 at [40].

mezést az angol és walesi bíróságok is elfogadják, egy ügyben a Fellebbviteli Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy ha valakit garázdaság gyanújával vesznek őrizetbe, általában elégséges, ha a rendőrség annyit közöl vele, hogy egy meghatározott helyen és időben elkövetett garázdaság gyanúja miatt vették őrizetbe.²² Ez a megközelítés tükröződik a PACE C jelű eljárási útmutatójában, amely szerint az őrizetbe vett személyt a gyanúsítás szerinti bűncselekmény természetéről és arról kell tájékoztatni, hogy e cselekményt állítólagosan mikor és hol követte el (Magyarázó kiegészítés, 10B).

A fenti (b) pont szerinti jogszabályi követelmény értelmében a rendőrségen fogva tartott személyt tájékoztatni kell a fogva tartás jogalapjáról. A vonatkozó kutatások szerint ilyenkor a fogva tartásért felelős rendőrségi tisztviselő általában valamelyik, a jogszabályban felsorolt fogvatartási okra hivatkozik (bizonyítékok biztosítása vagy megőrzése, bizonyíték megszerzése kikérdezés során), anélkül, hogy konkretizálná, ezek az okok milyen módon kapcsolódnak a konkrét ügy egyedi körülményeihez.²³

A fenti (c) pont tekintetében a C jelű eljárási útmutató 11.1A pontja [amelyet az irányelv 6. cikk (1) bekezdésének való megfelelés érdekében illesztettek az útmutatóba]²⁴ rögzíti: mielőtt a gyanúsítottakat kihallgatják,

„[...] számukra, és ha védővel járnak el, a védők számára is elégséges információt kell biztosítani ahhoz, hogy tisztában legyenek a [gyanú szerinti] bűncselekmény természetével, és azzal, hogy miért gyanúsítják őket ezzel a cselekménnyel, annak érdekében, hogy lehetőséget kapjanak a védelemhez való jog hatékony gyakorlására”.

Ez a kötelezettség azonban korlátozottan érvényesül, mivel bár az információnak mindig elégségesnek kell lennie ahhoz, hogy a gyanúsított megértse annak a cselekménynek a természetét, amelynek gyanúja miatt őrizetbe vették, „ez nem jelenti azt, hogy az ügy részleteit olyan időpontban kellene a gyanúsított elé tárni, amely veszélyeztetheti a nyomozás sikerét” (11.1A pont). Az eljárási útmutatóhoz csatolt Magyarázó kiegészítés rögzíti, hogy a tájékoztatásnak „minimálisan” általában tartalmaznia kell „a gyanú szerinti cselekményhez kapcsolódó, a nyomozó által ismert tények leírását, ide értve a kérdéses helyszínt és időpontot is” (Magyarázó kiegészítés, 11ZA pont) – ám bár annak eldöntése, hogy mi elégséges ahhoz, hogy a gyanúsított megértse annak a cselekménynek a természetét, amelynek gyanúja miatt őrizetbe vették, már a rendőr mérlegelési körébe tartozik. A C jelű eljárási útmutató 11.1A pontjának egyértelmű megfogalmazása ellenére a Rendőrfőkapitányok Egyesülete (*Association of*

²² *Taylor v Chief Constable of Thames Valley Police* [2004] EWCA Civ 858.

²³ Lásd például: Jodie Blackstock [et. al]: *Inside Police Custody: An Empirical Account of Suspects' Rights in Four Jurisdictions*. Antwerp, Intersentia, 2014.

²⁴ Ezt megelőzően az az álláspont uralkodott, hogy a rendőrségnek nem áll fent kötelezettsége a PACE 28. §-ában foglaltakon túlmenő tájékoztatást adni a gyanú szerint elkövetett bűncselekményről (*R v Imran* [1997] Crim L.R. 754).

Chief Police Officers) olyan álláspontot fogadott el, amely szerint a kihallgatást megelőzően a bizonyítékoknak a védelem elé tárása csak akkor kötelező, ha a gyanúsítottnak van védője, noha ez nyilvánvalóan ellentétes mind a C jelű eljárási útmutatóval, mind az irányelv 6. cikk (1) bekezdésével.²⁵

A gyakorlatot tekintve úgy tűnik, hogy a rendőrség által a nyomozati szakban közölt információ mennyisége nagyban függ a gyanú szerinti cselekmény jellegétől és súlyosságától, valamint az eljáró rendőr személyétől. A C jelű eljárási útmutató módosítása óta publikált egyetlen, terepmunkán alapuló tanulmány szerint a kihallgatás előtti információfeltárás (*pre-interview disclosure*) – azaz nem az ügy anyagainak, hanem az azzal kapcsolatos információknak a gyanúsított elé tárása – rendszeresen megtörténik, ha a gyanúsítottnak van védője, de a részletességét tekintve nagy eltérés mutatkozik egyes ügyek között, gyakran aszerint, hogy az eljáró rendőr milyen stratégiát alkalmaz. Az eljáró rendőrök néha a védő (és esetenként a gyanúsított) elé tárnak egyes bizonyítékokat, például kamerafelvételeket, vagy mobiltelefonos felvételek részleteit, de gyakran vissza is tartanak információt.²⁶ Az Igazságügyi Minisztérium Egyszerű figyelmeztetések felnőtt korú elkövetőknek (*Simple Cautions for Adult Offenders*) című útmutatója szerint a figyelmeztetések elhangzása előtt²⁷ a rendőrségnek tájékoztatnia kell a gyanúsítottat az ellene szóló bizonyítékról, azonban az uralkodó értelmezés szerint ez a kötelezettség nem terjed ki arra, hogy a rendőrségnek betekintést kellene engednie az ügy anyagaiba.²⁸

4. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a nyomozati és a bírósági szakban (vagy a nyomozati szakot követő egyéb eljárási szakaszban). Ha a normatív háttér és/vagy a gyakorlat eltér, kérjük, fejtse ki, mik a nyomozati szakhoz képest fennálló eltérések.

A tárgyalási szak jelentősen eltér a nyomozati szaktól. Mivel angolszász típusú jogrendszerrel van szó, nem ismeretes az akta/ügyirat fogalma, de a gyakorlatban hosszú idő alatt kikristályosodott az ügyésznek az az egyértelmű kötelezettsége, hogy még a tárgyalás előtt a

²⁵ ACPO, *National Policing Position Statement: Pre-Interview Briefings With Legal Advisers and Information to be Supplied to Unrepresented Detainees*, National Investigative Interviewing Strategic Steering Group, June 2014. Az ACPO azóta megszűnt és a Rendőrfőkapitányok Nemzeti Tanácsa (*National Police Chiefs Council*) vette át a helyét.

²⁶ Divya Sukumar – Jacqueline Hodgson – Kimberley A. Wade: *Behind Closed Doors: Live Observations of Current Police Station Disclosure Practices and Lawyer-Client Consultations*. *Criminal Law Review*, 2016, Issue 12, 900–914. o.

²⁷ Az egyszerű figyelmeztetés az ügy bíróságon kívüli elintézése, amely a rendőrség hatáskörébe tartozik. Általában kisebb súlyú cselekmények esetében alkalmazzák, és feltétele, hogy a gyanúsított beismerő vallomást tett.

²⁸ *R (Manser) v Commissioner of the Police for the Metropolis* [2015] EWHC 3642 (Admin).

védelem rendelkezésére bocsásson minden olyan bizonyítékot, amelyre a tárgyaláson hivatkozni kíván (ez az úgynevezett „felhasznált anyag”, *used material*), jelenleg pedig ez az elvárás már jogszabályi előírásként is megjelenik a büntetőeljárás szabályokban (*Criminal Procedure Rules*, CrimPR). A bíró csak azt a bizonyítékot ismeri meg, amelyet az ügyész vagy a védelem elé tár. Ezzel kapcsolatban két lényeges kérdés merül fel: (a) az eljárásnak melyik pontján kell a „felhasznált anyagot” előterjeszteni, és mi esik az előterjesztési kötelezettség körébe (különös tekintettel arra, hogy Angliában és Walesben „vádalkurendszer” működik); és (b) fennáll-e kötelezettség a rendőrség által összegyűjtött, de az ügyész által felhasználni nem kívánt anyagnak („fel nem használt anyag”) a védelem elé tárására. Az alábbi kivételekkel ezekben a kérdésekben nem került sor módosításokra az irányelvnek való megfelelés érdekében, minden bizonnyal azért, mert a döntéshozók úgy ítélték meg, hogy a jogrendszer eleve megfelelt az abban megfogalmazott követelményeknek.

Az eljárásnak melyik pontján kell a „felhasznált anyagot” előterjeszteni?

Az ügyésznek ismertetnie kell a vádhatósági álláspont „elsődleges részleteit”

- azzal a terhelttel, aki ezt kéri, amint lehetséges, de nem később, mint a tárgyalás első napjának kezdetén;
- azzal a terhelttel, aki nem kéri, a tárgyalás első napjának kezdetén, vagy azt megelőzően [CrimPR, 8(2) szabály].

Az „elsődleges részletek” köre attól függ, hogy az első tárgyalási napot közvetlenül megelőzően a terhelt fogva van-e. Ha igen (azaz a megvádolása után őrizetben maradt az első bírósági megjelenésre várva), az elsődleges részletek a cselekmény körülményeinek összefoglalását és – ha van ilyen – a terhelt bűnügyi előéletét jelentik [CrimPR, 8.3(a) szabály]. Ha a terhelt nincs fogva az első tárgyalási nap előtt (pl. mert óvadék ellenében szabadlábra helyezték), az elsődleges részletek az alábbiak:

- (i) a cselekmény körülményeinek összefoglalása,
- (ii) a terheltnek a kihallgatása alkalmából tett bármilyen nyilatkozata, akár a fenti összefoglalás, akár valamilyen más irat tartalmazza,
- (iii) bármilyen tanúvallomás vagy tárgyi bizonyíték, amely az ügyész rendelkezésére áll, ha azt az ügyész relevánsnak tartja egy esetleges vádalku, a tárgyalás, vagy a büntetéskeiszabás szempontjából,
- (iv) a terhelt bűnügyi előlete, ha van ilyen, és
- (v) bármilyen nyilatkozat a sértett, a sértett családja vagy mások részéről a cselekménynek a sértettre gyakorolt hatását illetően [CrimPR, 8.3(b) szabály].

Az elsődleges részletek ismertetésének a CrimPR-ben foglalt kötelezettségén túlmenően az ügyésznek jogszabályi és az esetjogban is gyökerező kötelezettsége van arra, hogy a védelem elé tárjon minden olyan anyagot, amely segítheti a védelmet a tárgyalásra való korai felkészülésben, vagy egy óvadéki meghallgatáson: ilyennek minősülhet a vád lényeges tanúinak büntetett előlétele, vagy egy tanúvallomás visszavonásának ténye.²⁹ A CrimPR nemrégiben történt módosításának eredményeként ha az ügyész egy, a 8.3 szabályban felsorolt iratban szereplő információra kíván hivatkozni, és azt az iratot, vagy az abban szereplő információt nem tárta a védelem elé, a bíróság nem engedélyezheti, hogy az ügyész a kérdéses információra hivatkozzon, kivéve, ha előbb kellő időt hagy a védelemnek az információ tanulmányozására (CrimPR, 8.4 szabály). Ezen szabályok megszegésének az lehet az eredménye, hogy a bíróság az anyagoknak a védelem elé tárását rendeli el, és/vagy elnapolja a tárgyalást, hogy kellő időt biztosítson az anyagoknak a védelem elé tárására.

A terheltek az első bírósági meghallgatáson általában kötelesek eldönteni, hogy nyilatkoznak-e, és ha igen, kívánnak-e a bűnösségükkel kapcsolatos nyilatkozatot tenni (ártatlan vagy bűnös). Egy büntetőeljárás gyakorlati útmutató szerint az ügyész által ismertetett információknak elégségesnek kell lennie ahhoz, hogy a terhelt és a bíróság megalapozott véleményt formálhasson a bűnösséggel kapcsolatos nyilatkozatról és (azokban az esetekben, ahol ez szóba jön) az alkalmazandó eljárási rendről (tehát arról, hogy egy *either-way* típusú ügyben az alsóbíróság vagy a Koronabíróság járjon el). Látni kell azonban, hogy ez a tájékoztatási kötelezettség nem felel meg az irányelv 7. cikk (2) és (3) bekezdésében foglaltaknak azokban az esetekben, amikor a terhelt a tárgyalást közvetlenül megelőzően is őrizetben volt.

Ennek a kérdésnek a megítélése attól függ, hogy az első bírósági meghallgatást úgy tekintjük-e, mint amelyen a vád tartalmának érdemi bírósági elbírálására kerül sor. Mivel nem zajlik le a szó szoros értelmében vett tárgyalás, lehet emellett érvelni, hogy a bíróság nem bírálja el érdemben a vád tartalmát. A vádalkurendszer kontextusában azonban (ahol a bíróság gyakorlatilag nem bírálja el érdemben a vád tartalmát, ha a terhelt bűnösnek vallja magát) erős érvek szólnak emellett, hogy ez a megoldás nem felel meg az irányelv 7. cikk (2) bekezdésének, amely szerint a tájékoztatásra „az eljárás tisztességességének megóvása és a védelemre való felkészülés érdekében” kerül sor. A problémát részben enyhíti az új 8.4 szabály, a védők azonban arra panaszkodnak, hogy a bíróságok arra presszionálják a védenőiket, hogy még azelőtt nyilatkozzanak a bűnösségükről, hogy megismerhetnék és megfelelően értékelhetnék az ügy anyagait.

Ha a vádlott nem vallja bűnösnek magát, az ügy anyagainak megismertetésére irányuló folyamat eltér attól függően, hogy az ügy az alsóbíróság vagy a Koronabíróság előtt folyik. Ha az ügyet a Koronabíróság elé utalják, a vád alapjául szolgáló bizonyítékokat tartalmazó iratokat a vádlott elé kell tárni az ügynek a Koronabírósághoz utalásától számított 50 napon belül, ha a terhelt letartóztatásban van, és 70 napon belül, ha szabadlábon védekezik (mely különb-

²⁹ Criminal Procedure and Investigations Act 1996 Code of Practice, paras. 6.6 and 78.1.

ségtételben az tükröződik, hogy a fogva lévő terheltek ügyeiben általában gyorsabban jár el a bíróság, mint azokéban, akiknek óvadékot engedélyeztek).³⁰ Az ügy anyagainak ez a megismertetése történhet elektronikusan is, de erre nincs előírás. Ha az ügyész nem tárja a védelem elé az iratokat, erre a bíróság kötelezheti.

Ha az ügyet az alsóbíróság tárgyalja (gyorsított tárgyalás), nincs olyan jogszabály vagy egyéb norma, amely kötelezővé tenné az ügy anyagainak megismertetését a védelemmel. Ennek ellenére az a Koronaügyészség gyakorlata, hogy minden olyan bizonyítékot a terhelt vagy a védője elé tárják, amelyre a vád alátámasztása érdekében hivatkozni kívánnak a tárgyaláson (tanúvallomások, kamerafelvételek, stb.), bár a védők esetenként arra panaszkodnak, hogy csak későn kapják meg ezeket az anyagokat. Ha valamely releváns anyagot nem kap meg a védelem a tárgyalást megelőzően, a bíróság elnapolhatja a tárgyalást annak érdekében, hogy időt biztosítson az anyagoknak a védelemmel való megismertetésére, vagy akár meg is szüntetheti az eljárást. Felvethető, hogy az irányelv 7. cikk (2) bekezdését sérti, hogy a gyorsított tárgyalások vonatkozásában nincs egyértelmű szabályozás az ügy anyagainak megismertetésére, azonban az irányelv csak azt követeli meg, hogy a tagállamok biztosítsák az ügy anyagaiba való betekintést, azt nem, hogy ezt jogszabályban kell rögzíteniük.

Fel nem használt anyagok

A „fel nem használt anyagoknak” a védelem elé tárását a büntetőeljárásról és a nyomozásokról szóló, 1996-ban elfogadott törvény (*Criminal Procedure and Investigations Act*, a továbbiakban: CPIA 1996) és a CrimPR szabályozza. Az ügyészségnek a védelem elé kell tárnia minden korábban – „felhasználtként” – nem ismertetett anyagot, amelyről alappal feltételezhető, hogy „alkalmas a vád megalapozottságának megkérdőjelezésére, vagy egyébként a terhelt ügyének előmozdítására” (CPIA 1996, 3. §). Ha az ügyet a Koronabíróság tárgyalja, az ilyen anyagokat a bűnösséggel kapcsolatban tett nyilatkozattól függetlenül a védelem elé kell tárni. Az alsóbíróságok előtt viszont ez a kötelezettség csak akkor áll be, ha a terhelt ártatlannak vallja magát és az ügyben tárgyalásra kerül sor. Az ügyésznek az anyagok megismertetésére irányuló kötelezettsége folyamatos, azaz ha az eljárás során bármikor olyan anyagról szerez tudomást, amely megfelel a fenti feltételeknek, azt a védelem elé kell tárnia (CPIA 1996, 7A §). Erre nincs kifejezett határidő, de a releváns anyagokat a lehetőség szerinti legkorábbi időpontban meg kell ismertetni a védelemmel [CPIA 1996, 13(1) §].

Nem lehet a védelem elé tárni azokat az anyagokat, amelyeknek a megismertetését a bíróság a közérdekekkel ellentétesnek találja [CPIA 1996, 3(6) §]. Az anyagok közérdekből való visszatartásának a következő esetei ismeretesek: nemzetbiztonsági érdek, diplomáciai és nemzetközi jó kapcsolatok megőrzése; a közigazgatás megfelelő működésének fenntartása; rendőrségi kommunikáció védelme; rendőrségi informátorokkal és bűnüldözéssel összefüggő információk

³⁰ Crime and Disorder Act 1998 (Service of Prosecution Evidence) Regulations 2005 SI No. 902.

védelme. Lényeges, hogy ezek a kivételek csak a „fel nem használt” anyagokra vonatkoznak, az olyan anyagot, amelyre a vád hivatkozni kíván az eljárásban, mindig a védelem elé kell tární a tárgyalást megelőzően.

A végrehajtás vonatkozásában érdemes megemlíteni, hogy a védelem kérheti a bíróságtól a „fel nem használt” anyagok ismertetését, ami azonban természetesen azt feltételezi, hogy ezek létezéséről a védelemnek tudomása van (CPIA 1996, 8. §). Ha az ügyészség nem teljesíti a „fel nem használt” anyagok megismertetésével kapcsolatos kötelezettségeit, vagy nem hajlandó az ilyen anyagokat a védelem elé tární, a védelem az eljárási visszaélésekre hivatkozva indítványozhatja az eljárás felfüggesztését, illetve az ilyen eljárási szabályszegés fellebbezési alap is lehet. Egy esetben például a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte a terheltet elítélő döntést, mivel az ügyész nem tárta a védelem elé azokat a videókat, amelyek a terhelt üzlethelyiségének megfigyeléséből származtak.³¹

5.1. Az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

Amint a 3. és 4. pont alatt is szerepel, az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdését a jogalkotó a PACE-hoz kapcsolódó eljárási útmutatók és a CrimPR módosításával részlegesen teljesítette, más tekintetben pedig a CrimPR már eleve megfelelt az ezen rendelkezésekben foglalt követelményeknek.

5.2. Az irányelv 7. cikk (2)–(4) bekezdésének átültetése megtörtént a gyakorlatban?

Kevés információ áll rendelkezésre arról, hogy miként valósulnak meg a gyakorlatban a fent vázolt rendelkezések, de nagy vonalakban elmondható, hogy azokat részlegesen tartják be, illetve vannak olyan szabályok, amelyeket a gyakorlat már az irányelv hatálybalépése előtt is tiszteletben tartott.

6. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésével kapcsolatban felmerül.

- A nyomozati szakban az ügy anyagaiba való betekintés joga csak korlátozottan érvényesül (lásd a 3. pontot fent). Az anyagok megismertetése túlságosan nagy mértékben függ az eljáró rendőr mérlegelésétől, nincs érdemi jogorvoslati lehetőség (bár a gyanúsított tehet panaszt), és a rendőrség kétségbe vonja, hogy a védő nélkül eljáró gyanúsított is jogosult lenne az ügy anyagainak megismerésére.

³¹ *R v Hadley* [2006] EWCA Crim 2544.

- A jogszabályi rendelkezések csak az anyagokhoz való korlátozott hozzáférést írják elő a bírósági eljárás korai fázisában, ami különösen igaz azokra az esetekre, amikor a terheltet őrizetből viszik az alsóbíróságra. Ennek a hátrányos következményeit fokozza, hogy rendszerszintű nyomás nehezedik a terheltekre annak érdekében, hogy a bűnössége tekintetében már az első meghallgatása alkalmával nyilatkozatot tegyen.
- A gyorsított tárgyalásokon az ügy anyagainak (a „felhasznált” anyagoknak) a megismerését nem rögzítik írott jogszabályi normák, a „fel nem használt” anyagok megismertetésének kötelezettsége pedig csak akkor áll be, ha a terhelt ártatlannak vallotta magát (tehát annak eldöntése kapcsán, hogy ártatlannak vagy bűnösnek vallja magát, a terhelt nem ismerhet meg olyan információkat, amelyek relevánsak lehetnek).

7. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

- Előremutató, hogy a C jelű eljárási útmutató kifejezett rendelkezést tartalmaz az anyagok megismertetése kapcsán (11.1A pont), bár az abban megfogalmazott követelmény nem biztos, hogy elég messzire megy annak rögzítésében, hogy mit kell a védelem elé tárni.
- Szintén pozitívum, hogy a CrimPR előírja: az ügyész a rendelkezésére álló, írásban tett tanúvallomásokot és a tárgyi bizonyítékokat az első bírósági meghallgatás során köteles a terheltek elé tárni, bár ezt a rendelkezést szükséges lenne kiterjeszteni azokra az esetekre is, amikor a terheltet őrizetből állítják a bíróság elé.
- A „felhasznált” és „fel nem használt” anyagokra vonatkozó rendelkezések együttes hatása azt eredményezi, hogy az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésében megfogalmazott követelmények rendszeresen érvényesülnek a Koronabíróság előtti eljárásokban.

C) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata a fogva tartott személyek esetében – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (1) és (5) bekezdésének érvényesülése

- 8. Kérjük, ismertesse, hogy az Ön jogrendszerében kik esnek az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének értelmében véve az „őrizetbe vett vagy fogva tartott” személyek csoportjába. A 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések alkalmazhatók a házi őrizetbe helyezett terheltekre is?**

Vannak olyan (az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezésében vett) fogvatartási formák, amelyekre az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések nem alkalmazhatók?

Minden olyan személyt, akit egy rendőr bűncselekmény elkövetésének gyanújával elfog, őrizetbe vett személynek kell tekinteni függetlenül attól, hogy az eljáró rendőr formálisan közli-e vele az őrizetbe vétel tényét. Az őrizetbe vett személyt, amint lehet, a rendőrségre kell vinni, de ez nem jelent haladéktalanságot, ha például a rendőr át akarja vizsgálni a helyszínt. Az érintettet – óvadék fejében, vagy óvadék nélkül – szabadon is lehet bocsátani, azzal a kötelezéssel, hogy egy jövőbeli időpontban jelenjen meg a rendőrségen (az óvadék az angol és walesi rendszerben nem feltétlenül pénzbeli biztosíték, bizonyos magatartási szabályok követésének előírását is jelentheti).

Miután az őrizetbe vett személy megjelenik a rendőrségen, a fogva tartásért felelős tisztviselőnek kell arról döntést hoznia, hogy a további őrizete szükséges-e. Amennyiben igen, úgy a vád közlése nélkül 24 óráig tartható őrizetben (bár ez az időszak meghosszabbítható). Ezt a folyamatot a PACE szabályozza. Őrizetbe vételre a 2000-ben elfogadott, terrorizmusról szóló törvény alapján is van lehetőség, de maga az eljárás ebben az esetben is hasonló, azzal a különbséggel, hogy a vád közlése nélküli maximális fogvatartási időszak hosszabb. Ezekon kívül a rendőrségen való szabadságelvonást csak az 1983-as, mentális egészségügyről szóló törvény teszi lehetővé, amelynek értelmében az érintettet „biztonsági őrizetben” lehet tartani valamely rendőrségi objektumban, legfeljebb 72 órán át (mely időszak a rendészeti tevékenységről és a bűncselekményekről szóló törvény 2017-es módosításának eredményeképpen 12 órára fog csökkenni). Az angol és walesi jogban nem ismeretes a házi őrizet intézménye, de az óvadék szabályozásának keretében van arra lehetőség, hogy a terheltet a rendőrség (a vád közlése előtt) vagy a bíróság (a vád közlése után) egy bizonyos ingatlanban tartózkodásra kötelezze.

Ha valakit bűncselekmény elkövetésével vádolnak, a rendőrségnek lehetősége van rá, hogy az óvadék meghatározása helyett az érintettet bíróság elé állítsa (általában legkésőbb a következő munkanapon), a bíróság pedig elrendelheti az érintett előzetes letartóztatását a tárgyalásig vagy a büntetékiszabásig. A bíróságnak természetesen arra is lehetősége van, hogy az eljárás végén az elítélre szabadságelvonással járó szankciót szabjon ki.

9. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz akkor, ha a terhelt fogva van tartva.

Amint korábban már szót ejtettünk róla, a C jelű eljárási útmutatót (és a terrorizmus gyanújával letartóztatott személyek esetében a H jelű útmutatót) felülvizsgálták annak érdekében,

hogy megfeleljenek az irányelvnek.³² Amikor az őrizetbe vett személyt a rendőrségre viszik, a fogva tartásért felelős tisztségviselőnek az őrizetbe vétel fenntartásáról hozott döntéssel egyidejűleg a gyanúsított *vagy* a védője elé kell tárnia „azokat az iratokat és anyagokat, amelyek nélkülözhetetlenek a terhelt őrizetbe vétele vagy fogva tartása jogszerűségének hatékony megkérdőjelezéséhez”. Azok az iratok vagy anyagok minősülnek ilyennek, amelyek alkalmasak a terhelt őrizetbe vételének vagy fogva tartásának szükségességét megalapozó indokok kétségbe vonására [C jelű útmutató, 3.4(b) pont]. Ez a kötelezettség akkor is fennáll, ha és amikor döntés születik a fogva tartás tartamának a vád közlése nélküli meghosszabbításáról, a vád közléséről, illetve a fogva tartásnak a vád közlése utáni (de még az első bírósági meghallgatást megelőző) meghosszabbításáról. Arról, hogy milyen anyagokat és iratokat kell ilyen alapon a védelem elé tárni, a fogva tartásért felelős tisztségviselő dönt a nyomozóval való konzultáció alapján, vagy pedig az a rendőr, aki a bíróságnál a fogva tartás meghosszabbítását kezdeményezi [C jelű útmutató, 3.4(b) and 15.0 pont]. Az útmutatóhoz fűzött Magyarázó kiegészítés szerint a nyomozó köteles a döntést meghozó rendőr figyelmét felhívni „minden olyan, a birtokában lévő iratra vagy anyagra, amely cáfolja a terhelt fogva tartásának szükségességét” (C jelű útmutató, Magyarázó kiegészítés, 3ZA). Az útmutató nem rendezi egyértelműen, hogy a védelemnek a betekintést mikor kell engedni, de egyértelműnek tűnik, hogy erre a lehető leghamarabb kell sort keríteni.

Érdemes felhívni rá a figyelmet, hogy a „nélkülözhetetlen” iratok definíciója túl szűk, mivel csak a fogva tartás *szükségességének* szempontjából releváns iratokra utal, a *jogszerűség* szempontjából fontos iratokra nem, noha az általános kötelezettség arra terjed ki, hogy a hatóságok betekintést engedjenek azokba az iratokba és anyagokba, amelyek nélkülözhetetlenek „a fogva tartás jogszerűsége felülvizsgálatának nemzeti jog szerinti eredményes kezdeményezéséhez”.³³ Másfelől nézve, az irányelv átültetését célzó szabály úgy is értelmezhető, hogy az iratokba, illetve anyagokba betekintést kell engedni, ha azok *alkalmasak* a fogva tartás jogszerűségének megkérdőjelezésére (ami szélesebb kört jelent, mint ha csak azokról az iratokról lenne szó, amelyek *ténylegesen megkérdőjelezik* a jogszerűséget), és ez a kötelezettség anélkül is fennáll, hogy a terheltnek a fogva tartása jogszerűtlenségére kellene hivatkoznia.

Ha az iratokba, illetve anyagokba betekintést engedélyeznek, ez ingyenesen történik. Amennyiben a terhelt vagy a védő nem tartja kielégítőnek azon anyagok körét, amelyekbe betekintést kapott, az eljárási útmutató szerint egy rendőrségi felügyelőnek kell a panaszt megvizsgálnia (C jelű tájékoztató, 3.26 pont). Valószínűtlen, hogy a betekintés lehetővé tételének elmaradása önmagában valamely bizonyíték kirekesztését eredményezze; sokkal valószínűbb, hogy a központi kérdés ilyen esetben nem a betekintés engedélyezése lenne, hanem az őrizetbe vétel jogszerűtlensége (és ennek a bizonyítékokra való hatása).

³² Jelen anyagban csak a C jelű útmutatóra térünk ki, de a D jelű útmutató is szinte teljesen azonosan szabályozza ezeket a kérdéseket.

³³ Lásd még: Ed Cape: Transposing the EU Directive on the Right to Information: A Firecracker or a Damp Squib? *Criminal Law Review*, 2015, Issue 1, 48–67. o.

Nem áll rendelkezésre megbízható információ arról, hogy ezek a szabályok a gyakorlatban hogyan érvényesülnek.

10. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a az eljárás különböző szakaszaiban. Ha a normatív háttér és a gyakorlat eltér, kérjük, részletezze ezeket az eltéréseket.

A fenti 9. pontban hivatkozott normák csak arra az esetre vonatkoznak, ha a terhelt szabadságát a nyomozati szakban vonják el, így a bírósági szakban nem érvényesülnek. A bírósági és a jogorvoslati szakra nézve nem történtek módosítások az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének való megfelelés érdekében. Felvethető, hogy a „fel nem használt” anyagok ismertetésére vonatkozó szabályok a fogva tartás jogszerűsége szempontjából lényeges iratokra és anyagokra is alkalmazandók, de ez csak akkor lehet így, ha a felmerülő jogszerűtlenség az ügy érdemével kapcsolatban is releváns. Ez a helyzet például, ha az ügyész tudomására jut egy irat, amely egy olyan rendőrkapitányságon végrehajtott őrizet jogszerűségével függ össze, ahol a terhelt beismerő vallomást tett. Ilyenkor az ügyész köteles ezt az iratot a védelem tudomására hozni. Az előzetes letartóztatás jogszerűségével kapcsolatos iratot azonban már nem kellene „fel nem használt” anyagként a védelem elé tárni, mivel az nem kapcsolódhat az ügy érdeméhez. Felhozhatók érvek amellet, hogy az ügyésznek általános kötelezettsége áll fent arra, hogy a védelem tudomására hozzon olyan iratokat, anyagokat, amelyek arra utalnak, hogy a terhelt fogva tartása jogellenes, de erre nézve nincsen kifejezett törvényi rendelkezés.

11.1. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

Amint fent jeleztük, a nyomozati szak vonatkozásában az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének átültetése alapvetően rendben megtörtént, azonban az eljárás további szakaszaira nézve erre nem került sor, és a hatályos normák sincsenek teljesen összhangban a 7. cikk (1) bekezdésével.

11.2. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a gyakorlatban?

Nincs elérhető információ arról, hogy a gyakorlatban miként érvényesülnek a fenti rendelkezések a nyomozati szakban.

12. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén

– az irányelv 7. cikk (1) bekezdésével – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésével – kapcsolatban felmerül.

- A kormányzat semmiféle vizsgálatot nem folytatott a vonatkozó rendelkezés gyakorlati érvényesülésének értékelésére, és releváns statisztikák gyűjtésére sem kerül sor.
- Semmilyen lépés nem történt annak érdekében, hogy az irányelv 7. cikk (1) bekezdését megfelelően átültessék a bírósági és a jogorvoslati szak vonatkozásában.
- A hatóságoknak a bírósági és a jogorvoslati szakban nem áll fent jogszabályi kötelezettségük arra, hogy megismertessék a védelemmel azokat az iratokat és anyagokat, amelyek nélkülözhetetlenek a terhelt őrizetbe vétele vagy fogva tartása jogszerűségének hatékony megkérdőjelezéséhez.

13. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az irányelv 7. cikk (1) bekezdése – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdése – átültetésének szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

- A C jelű eljárási útmutató kifejezetten rendelkezik egyes iratok és anyagok megismertetésének kötelezettségéről a nyomozati szakban, bár arra nézve nem tartalmaz kifejezett iránymutatást, hogy mely iratok és anyagok minősülnek „nélkülözhetetlenek”.
- Szintén előremutató a nyomozónak az a kifejezett kötelessége, hogy a szabadságelvonásról szóló döntést meghozó rendőr figyelmét felhívja a nélkülözhetetlen iratokra és anyagokra, bár a kifejezetten specifikus iránymutatás itt is hiányzik.
- Noha a C jelű útmutató azon előírása, hogy a védelem elé kell tární azokat az iratokat vagy anyagokat, amelyek alkalmasak a terhelt őrizetbe vételének vagy fogva tartásának szükségességét megalapozó indokok kétségbe vonására, bizonyos tekintetben szűknek mondható, abból a szempontból pozitívnak értékelhető, hogy azt jelenti: az ilyen anyagokat és iratokat akkor is ismertetni kell a védelemmel, ha a terhelt nem vitatja az őrizetének vagy fogva tartásának jogszerűségét.

D) További információ, amely releváns lehet az irányelv 7. cikkének átültetését illetően

Figyelemmel az Egyesült Királyság azon döntésére, hogy kilép az Európai Unióból, nincs arra érdemi esély, hogy további lépések történjenek az irányelv rendelkezéseinek átültetésére.

Németország

Az országjelentést készítette:

Dr. Anna Oehmichen

A) Általános információk

1. Kérjük, röviden ismertesse a büntetőeljárás főbb szakaszait az Ön jogrendszerében.

Németországban a büntetőeljárás a következő szakaszokra tagolódik.

Nyomozás-előkészítő szakasz (*Vorermittlungen*): Az eljárásnak ebben a kezdeti fázisában a gyanúsított gyakran ismeretlen még. A rendőrség információkat gyűjt. Egyes kutatók nem is sorolják ezt a fázist az eljáráshoz, mivel a kényszerintézkedéseket is magába foglaló „igazi nyomozás” csak később kezdődik. Ennek a fázisnak a végeztével vagy lezárják az „előzetes nyomozást”, vagy formálisan is megnyitják a nyomozati szakot. Az ügy anyagaiba való betekintés³⁴ rendkívül ritka ebben a fázisban.

Nyomozati szak (*Ermittlungsverfahren*): Ebben a szakaszban zajlik a nyomozás érdemi része, amelynek keretében sor kerül a házkutatásokra, lefoglalásokra, lehallgatásokra, a kényszerintézkedések elrendelésére, stb. A nyomozati cselekményeket általában a rendőrség hajtja végre az ügyész felügyelete és irányítása mellett. A nyomozati szak végén az ügyész megszünteti az ügyet, ha nem sikerült a gyanút kellőképpen megalapozni, vagy pedig vádat emel a megfelelő bíróság előtt. Ebben a szakaszban általában biztosítják a hatóságok az ügy anyagaihoz való hozzáférést, kivéve, ha indokok merülnek fel annak megtagadására, azonban a nyomozati szak végén minden esetben lehetővé válik az anyagokba való betekintés a védelem számára.

Átmeneti szak (*Zwischenverfahren*): Ez a vádemelés és a bíróságnak a tárgyalás megnyitására szóló döntése közötti szakasz, amelynek során a bíróság megvizsgálja a vádiratot és az ügyiratot, és ezek alapján eldönti, hogy a vádirat alapján helye van-e tárgyalás tartásának,

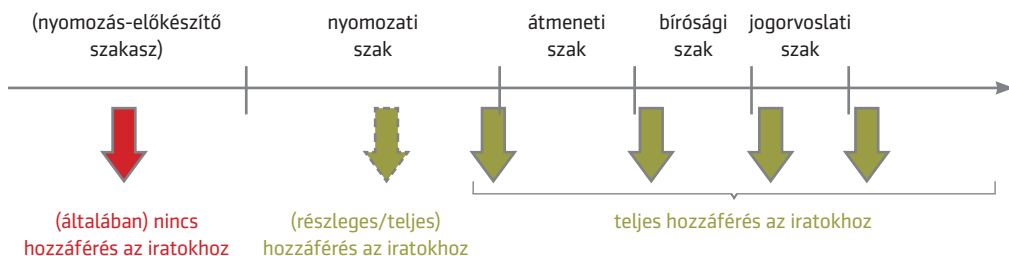
³⁴ A nyomozás hivatalos megindítása előtt az adatvédelmi törvény alapján képzelhető el az iratokhoz való hozzáférés, vö. CCP, 491. § [*Bundesgerichtshof, Neue Zeitschrift für Strafrecht – Rechtsprechungsreport (NStZ-RR) 2009, 145*].

vagy el kell utasítani a vádemelést. Az ügy anyagaihoz általában ebben a szakaszban is hozzáférést biztosítanak a hatóságok.

Bírósági szak (*Hauptverfahren*): Ebben a fázisban a bíróság dönt a betekintés engedélyezéséről. A bírósági szak az ítélettel ér véget, amelyben a bíróság a vádlottat felmenti, vagy bűnösnek találja, mely esetben szankciót is kiszab. Az ügy anyagaiba való betekintés általában lehetséges ebben az eljárási szakaszban.

Jogorvoslati szak (*Rechtsmittelverfahren*): A bíróság döntése ellen nyitva áll a fellebbezés lehetősége. Kisebb súlyú cselekmények esetén mind ténybeli, mind jogi alapon lehet fellebbezni, míg a súlyosabb cselekményeket érintő döntésekkel szemben kizárólag jogkérdéssel kapcsolatos jogorvoslatnak van helye. A jogorvoslati lehetőségek kimerítése után a döntés jogerőre emelkedik. Az ügy anyagaiba való betekintés általában lehetséges ebben az eljárási szakaszban.

Végrehajtási szak (*Vollstreckungsverfahren*): Ebben a fázisban a jogerős döntés végrehajtására kerül sor. Amennyiben új tények merülnek fel, a jogerős döntés **felülvizsgálata** is lehetséges bizonyos feltételek fennállása esetén. Az ügy anyagaiba való betekintés általában lehetséges ebben az eljárási szakaszban.

2. Határidőben megtörtént az Ön jogrendszerében a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv átültetése, különös tekintettel az irányelv 7. cikkére?

A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelvet (a továbbiakban: irányelv, vagy a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv) a 2013. július 2-án elfogadott (és 2013. július 6-án hatályba lépett) törvény ültette át a német jogrendbe, együtt a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelvel.³⁵ A törvény kiterjesztette azon jogok listáját, amelyekről a terheltet elfogása során tájékoztatni kell, és amely ennek eredményeként az alábbi jogokat is tartalmazza:

³⁵ Gesetz zur Stärkung der Verfahrensrechte von Beschuldigten im Strafverfahren vom 02.07.2013, Bundesgesetzblatt = BGBl. 2013, I, p. 1938.

- a terhelt védőjének joga az ügy anyagaiba való betekintésre,
- a védővel nem rendelkező terhelt joga, hogy az ügy anyagaiba való betekintést, illetve tájékoztatást kérjen,
- jogorvoslat (panasz) az elfogatóparancs ellen.

Ezt leszámítva a jogalkotó nem találta szükségesnek a német szabályozás módosítását az irányelv 7. cikkének átültetése érdekében.³⁶

B) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata általában – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének érvényesülése

3. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz a nyomozati szakban általában, tehát milyen szabályozás és gyakorlat érvényesül az Ön jogrendszerében e tekintetben általában, azaz függetlenül attól, hogy a terhelt fogva van-e tartva, vagy sem.

Az ügy anyagaihoz való hozzáférés a védelem egyik kulcsfontosságú joga. A jogállamiság egyik elemeként és a fegyveregyenlőség alapjaként alkotmányos védelmet élvez.³⁷ Az ügyiratok tanulmányozásának jogát a német büntetőeljárás törvény (a továbbiakban: CCP) 147. §-a rögzíti.³⁸

³⁶ Vö. *BR-Drs.* 816/12, 2012. december 21.; *BT-Drucks.* 17/12578, 2013. február 28.

³⁷ *Bundesverfassungsgericht*, BVerfGE 63, 45 (61).

³⁸ A büntetőeljárás törvény 2014-es verziójának a német igazságügyi minisztérium által elkészített angol fordítása megtalálható a következő linken: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html. A 147. § szövege az alábbi:

- (1) A védő jogosult betekinteni azokba az ügyiratokba, amelyek a bíróság rendelkezésére állnak, illetve azokba, amelyeket vádemelés esetén a bíróságnak be kell nyújtani. A védő megtekintheti a hivatalosan lefoglalt bizonyítékokat is.
- (2) Amennyiben a nyomozás befejezésére még nem került sor, a védő betekintése az ügyiratba vagy annak egyes részeibe, illetve a hivatalosan lefoglalt bizonyítékok védői megtekintése megtagadható, ha ez veszélyeztetné a nyomozás célját. Ha a fenti feltételek fennállnak, de a terhelt előzetes letartóztatásban van, vagy – őrizete esetén – előzetes letartóztatására indítványt tettek, úgy a szabadságelvonás jogszerűségének megítéléséhez szükséges tájékoztatást

A nyomozati szakban és annak lezárásakor az ügyész dönti el, hogy enged-e betekintést az ügy anyagaiba, és ha igen, milyen mértékig. A bírósági szakban ez a jogosítvány a bíróságot illeti meg.³⁹

A betekintés **körét** a jog nem szabályozza, így az kiterjedhet a tanúvallomások jegyzőkönyveire, a szakvéleményekre, a lehallgatások átírataira, házkutatási jegyzőkönyvekre, a lefoglalt tárgyi bizonyítékokat felsoroló listákra, fényképekre, CD-kre és más adathordozókra, pl. kamerafelvételekre és más releváns hang- vagy filmfelvételekre. A védő általában megkapja az eredeti aktát (a tárgyi bizonyítékok kivételével), és azt a saját irodájába, vagy egyéb helyre viheti tanulmányozás céljából, hacsak valamilyen nyomós ok nem képezi ennek akadályát [CCP, 147. § (4) bekezdés]. A tárgyi bizonyítékok (ideértve a telekommunikációs adatokat is) tehát nem képezik az akta részét, így a hozzáférés joga sem terjed ki rájuk

Főszabály szerint a védelemnek **teljes körű betekintést kell engedni az ügy anyagaiba az eljárás minden szakaszában**. Ezen túlmenően vannak az ügyiratnak olyan elemei, amelyek vonatkozásában semmilyen körülmények között nem tagadható meg a betekintés joga a védelemtől [CCP, 147. § (3) bekezdés]:

a védő számára a megfelelő formában biztosítani kell, és főszabály szerint az ehhez szükséges mértékben az ügyiratba való betekintést lehetővé kell tenni.

- (3) Az eljárás egyetlen szakaszában sem tagadható meg a védőtől a betekintés joga a terhelt vizsgálatával kapcsolatos anyagokra, vagy olyan bírósági nyomozati cselekményekről felvett jegyzőkönyvekre nézve, amelyeken a védő részt vett, vagy részt vehetett volna; szintén nem tagadható meg a védőtől a betekintés a szakvélemények vonatkozásában.
- (4) Erre irányuló kérelme alapján lehetővé kell tenni, hogy a védő az ügyiratokat – a tárgyi bizonyítékok kivételével – az irodájába, vagy egyéb általa használt helyre vigye tanulmányozás céljából, hacsak valamilyen nyomós ok nem képezi ennek akadályát. Az ezzel kapcsolatos döntés ellen nincs helye jogorvoslatnak.
- (5) A nyomozati szakban és az eljárás lezárulását követően az ügyészség dönt az iratbetekintésről; minden egyéb esetben a bírói tanács elnöke jogosult határozni a betekintésről. Ha az ügyészség a nyomozás lezárásáról szóló értesítést követően tagadja meg a betekintést, vagy a (3) bekezdésben felsorolt iratok vonatkozásában tagadja meg a betekintést, vagy a terhelt szabadságelvonás hatálya alatt áll, a 162. § szerinti jogorvoslat kérhető a bíróságtól. A 297–300., 302., 306–309., 311a és 473a §-ok megfelelően alkalmazandók. Ezen határozatokhoz indoklás nem fűzhető, amennyiben az indokok feltárása a nyomozás célját veszélyeztetné.
- (6) Amennyiben a betekintés megtagadását alátámasztó indok nem szűnik meg korábban, az ügyészség legkésőbb a nyomozás befejezésekor visszavonja a tiltó határozatot. Ilyen esetekben a védőt a lehető leghamarabb tájékoztatni kell arról, hogy korlátozás nélkül betekinthez az ügyiratba.
- (7) Amennyiben a terheltnek nincs védője, kérelme alapján másolatot kell számára biztosítani az ügyiratból, amennyiben ez szükséges a hatékony védelemhez, nem veszélyezteti a nyomozás célját az érintett vagy más büntetőeljárásban, és nem sérti védelemre szoruló harmadik személyek érdekeit. A (2) bekezdés második mondatának első fordulata, az (5) bekezdés és a 477. § (5) bekezdése megfelelően alkalmazandó.

³⁹ Vö. CCP, 147. § (5) bekezdés.

- a terhelt vizsgálatával kapcsolatos anyagok (pl. terhelt nyilatkozata) vagy olyan bírósági nyomozati cselekményekről felvett jegyzőkönyvek, amelyekben a védő részt vett, vagy részt vehetett volna;
- szakvélemények.

Ezen anyagok megismerése annyira alapvetőnek minősül a tisztességes eljárás követelményének érvényesülése szempontjából, hogy az semmilyen körülmények között nem tagadható meg.⁴⁰ „A terhelt vizsgálatával kapcsolatos anyagok” közé tartoznak a következők: a terhelt írásos nyilatkozata,⁴¹ a terhelt rendőrségi, ügyészségi vagy bírósági kihallgatásának jegyzőkönyvei, függetlenül attól, hogy ezeket mikor vették fel, és hogy ebben az időpontban mi volt a terhelt eljárási státusza (pl. tanú).⁴² Ide tartoznak az előzetes letartóztatás tárgyában tartott ülés (CCP, 118. §), a terhelttársak vagy a szakértő bírósági kihallgatásával (CCP, 168. §), vagy más bizonyíték bírósági vizsgálatával (CCP, 369. §) kapcsolatos anyagok is.⁴³

A jogszabály szerint kivételes esetben az ügyész mérlegelési jogkörben teljes egészében vagy részlegesen megtagadhatja a betekintést, ha két feltétel érvényesül:

- a nyomozás befejezésére még nem került sor,
- a betekintés veszélyeztetné a nyomozás célját.⁴⁴

A **fedett nyomozások** esetében szintén van lehetőség a betekintés korlátozására.⁴⁵ Ezekben az esetekben a nyomozati szakban a fedett nyomozásra vonatkozó ügyiratot el kell különíteni az általános ügyirattól mindaddig, amíg az érintett személy nem értesül a fedett nyomozásról, mivel ellenkező esetben sérülnének a nyomozás érdekei.⁴⁶ Így ezekben az ügyekben a fedett nyomozás körébe tartozó iratokhoz a védő gyakran egyáltalán nem férhet hozzá. Ha azonban a terhelt szabadságát a fedett nyomozás során szerzett bizonyíték (pl. a fedett nyomozó jelentése) alapján vonják el, akkor a szabadságkorlátozó intézkedést meghozó bírónak ezt a bizonyítékot a védelem elé kell tárnia [CCP, 147. § (2) bekezdés].

⁴⁰ Wessing, *Beck-OK*, § 147 margin no. 9.

⁴¹ Wohlers, *Systematischer Kommentar*, StPO § 147 margin no. 100.

⁴² *Oberlandesgericht Hamm, Strafverteidiger* 1995, 571.

⁴³ *Karlsruher Kommentar*, § 147 margin no. 18.

⁴⁴ Vö. CCP, 147. § (2) bekezdés.

⁴⁵ Fedett nyomozási eszközök pl. a levelezés lefoglalása (CCP, 99. §), a telefonlehallgatás (CCP, 100a. §), a magánterek külső lehallgatása (CCP, 100c–100f. §), a fedett fényképezés vagy filmfelvétel-készítés (CCP, 100h. §), a fedett nyomozó vagy informátor alkalmazása (CCP, 110a. §) és a rendőrségi megfigyelés (CCP, 163d–f. §).

⁴⁶ CCP, 101. § (2) bekezdés, 2. mondat

Azt is fontos megjegyezni, hogy a védő csak a védencét érintő anyagokat ismerheti meg, így könnyen elzárható a védelem egyes anyagoktól, ha az **ügyet elkülönítik** a terhelttársakkal szemben folyó eljárástól, és a kérdéses anyagot úgy kezelik, mint amely csak a terhelttársak ügyében releváns. Ez akkor jelent lényeges problémát, ha a kérdéses anyag a terhelttársra nézve hátrányos (ami igazolja az ő aktájában való elhelyezését), azonban egyúttal mentő bizonyítékként jöhetne szóba az érintett ügyfél szempontjából. E szabály alól kivételt tettek egyes kartellügyekben, ahol az ügyek elkülönítése ellenére hozzáférést biztosítottak a védelemnek a terhelttársak aktájához abból a megfontolásból, hogy ugyanahhoz a csoporthoz tartoztak.⁴⁷

Ezen túlmenően megtagadható a hozzáférés „a hatóságok birtokában lévő azon dokumentumokhoz is, amelyeknek a megismertetése az érintett hatóság szerint veszélyeztetné Németország jólétét” (CCP, 96 §). Ilyenek lehetnek a rendőrségi iratok,⁴⁸ titkosszolgálati információk,⁴⁹ vagy más bűncselekményekre vonatkozó nyomozások anyagai.⁵⁰

A gyakorlatban az is előfordul, hogy a betekintést a hatóságok **késleltetik** azon az alapon, hogy az ügyirat az adott időpontban máshol található (pl. megküldték a bíróságnak vagy egy terhelttársnak). Ezzel az érvel szemben nincsen jogorvoslati lehetőség még akkor sem, ha a terhelte fogva van tartva, hiszen az ügyész nem képes a betekintést biztosítani, mivel az aktát máshová továbbította. A gyakorlatban meglehetősen gyakran felmerül ez a probléma, noha a megoldás kézenfekvő: egy példányt mindig az ügyészségen kellene tartani, így szükség esetén a védelem rendelkezésére lehetne bocsátani. Valamilyen okból azonban az ügyészi szervek ódzkodnak ettől a megoldástól. Mivel azonban a tervek szerint Németország hamarosan bevezeti az elektronikus ügyirati rendszert, remélhetőleg már nem áll fenn sokáig ez a nehézség.

Egy további korlátozási ok merülhet fel adóügyi nyomozások esetében: az **adótitok** (Német Adóügyi Törvény, 30. §) a betekintés korlátja lehet, ha az az érintett személy adótitkának sérelmével járna.⁵¹ Ennek akár büntetőjogi következményei is lehetnek.⁵²

Ha maga akar hozzáférni az iratokhoz, a terhelte további nehézségekbe ütközik. Németországban korábban csak a védőt illette meg az iratbetekintés joga, a terheltet nem.

⁴⁷ *Bundesgerichtshof, BGH, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2007, 3652.*

⁴⁸ *Verwaltungsgerichtshof, VGH, Kassel, Strafverteidiger (StV) 1986, 52.*

⁴⁹ *Bundesverwaltungsgericht, BVerwG, NJW 2004, 963.*

⁵⁰ *Oberlandesgericht Frankfurt a. M., NJW 1982, 1408; Oberlandesgericht München, Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ) 2005, 706.*

⁵¹ *Vö. Nr. 34(4), Anweisungen für das Straf- und Bußgeldverfahren (Steuer) [AStBV (St)].*

⁵² *Vö. Büntető Törvénykönyv, 353b. § (Hivatali titok és speciális titoktartási kötelezettség megsértése).*

Csak az Emberi Jogok Európai Bíróságának egyik döntését követően – amelyben a bíróság kimondta: a védő nélkül eljáró terheltnek már a nyomozati szakban betekintést kell engedni az iratokba⁵³ – módosította a jogalkotó a CCP 147. §-át, és illesztette be a (7) bekezdést, amelynek értelmében a terheltet is megilleti az iratok megismerésének joga, de csak bizonyos feltételekkel. A vonatkozó rendelkezés szerint a terheltnek betekintést kell engedni az iratokba akkor is,

- amennyiben nincs védője,
- másolatok formájában (tehát nem kaphatja meg az eredeti aktát), és csak akkor, ha
- ez szükséges a hatékony védelemhez,
- nem veszélyezteti a nyomozás célját az érintett vagy más büntetőeljárásban, és
- nem sérti védelemre szoruló harmadik személyek érdekeit.⁵⁴

Egy jelenleg készülő törvényjavaslat úgy módosítaná a szabályozást, hogy teljes hozzáférést adna a terheltnek az eredeti aktához, de csak akkor, ha nincs védője, a betekintés nem veszélyezteti a nyomozás célját az érintett vagy más büntetőeljárásban, és nem sérti védelemre szoruló harmadik személyek érdekeit.⁵⁵

A védőn és a terheltten kívül más érdekelt személyeknek is engedélyezhető (részleges) betekintés az iratokba az eljárásban betöltött szerepüktől függően.⁵⁶

A német jog nem tartalmazza az irányelv 7. cikk (4) bekezdésében szabályozott másik megtagadási okot, azaz a „fontos közérdek megővését”, amennyiben azonban ilyen merülne fel, akkor az ügyész minden bizonnyal a „nyomozás céljának veszélyeztetésére” hivatkozva korlátozná az iratok megismerését.

⁵³ Emberi Jogok Európai Bírósága, *Kunkel v. Germany*, Judgment of 2 June 2009, Application no. 29705/05.

⁵⁴ Ez a rendelkezés az irányelv 7. cikk (4) bekezdése (korlátozott) átültetésének tekinthető, amelynek értelmében a betekintés megtagadható, ha az „egy másik személy életét vagy alapvető jogait súlyosan veszélyeztethetné”.

⁵⁵ *BT-Drs.* 18/12203, 2017. április 28.

⁵⁶ Az egyéb érdekeltnek – pl. a sértett (CCP, 406e. §), a polgári jogi igényt érvényesítő személy [CCP, 475. § (3) bekezdés], a tanúk, kutatók vagy újságírók – a jogi képviselőjükön keresztül kérhetnek betekintést, amennyiben igazolni tudják, hogy ahhoz jogos érdekük fűződik. A szabályozási bírsággal érintett jogi személyek a jogi képviselőjükön keresztül tudnak betekintést kérni a CCP 444. § (2) bekezdésére, a 434. § (1) bekezdésére és a 147. §-ra hivatkozva. A szabályozási eljárásokban az érintett felek megismerhetik az iratokat, ha harmadik személyeknek nem áll fenn ezzel ellentétes, védelemre méltó érdekük [a szabályozási vétségekről szóló törvény 49. § (1) bekezdése].

Az **időzítés** tekintetében elmondható, hogy a betekintést a lehető leghamarabb kell biztosítani, de legkésőbb a nyomozás befejezésekor.⁵⁷ Amint azt fent kifejtettük, az ügyirat egyes részeinek megtekintését mindig lehetővé kell tenni [CCP, 147. § (3) bekezdés], ezeket a betekintésre irányuló kérelem kézhezvétele után azonnal hozzáférhetővé kell tenni a védő számára. Az arányosság alkotmányos követelményéből az is következik, hogy ha a nyomozás céljának védelme érdekében nem kell a betekintést a teljes ügyirat vonatkozásában megtagadni, akkor az ügyész köteles a részleges iratmegismerést lehetővé tenni.⁵⁸

Ami a **költségeket** illeti, az ügyiratba való betekintés elvileg ingyenes. Azonban a bírósági illetékekről szóló törvény értelmében⁵⁹ az az ügyvéd, aki azt kéri, hogy az aktát az irodájába küldjék betekintésre, 12 eurót köteles fizetni. Ha az akta elektronikus formában is létezik, és az ügyvédnek elektronikusan küldik meg, akkor a fizetendő összeg csupán 5 euró.⁶⁰

Az, hogy milyen **jogorvoslatok** állnak rendelkezésre, attól függ, hogy milyen döntéssel szemben kívánja a védelem igénybe venni őket. A **nyomozás-előkészítő szakaszban** nincs egyértelmű jogosultság az iratbetekintésre, így csak a személyes adatokhoz való jogra lehet támaszkodni az adatvédelmi törvény alapján. Ennek megfelelően a kérelem megtagadását az illetékes adatvédelmi tisztségviselőnél lehet megpanaszolni.⁶¹

A **nyomozati szakban** az ügyész dönt arról, hogy megtagadja, vagy csak részlegesen engedélyezi a betekintést. Ilyen esetekben a védelem a bírósághoz fordulhat,⁶² azonban a jogorvoslati kérelem csak akkor lehet sikeres, ha az alábbi feltételek valamelyike fennáll:

- a nyomozás befejeződött,
- az anyag, amelyre a betekintési kérelem vonatkozik, azoknak az anyagoknak a körébe tartozik, amelyek vonatkozásában a betekintési kérelem nem tagadható meg [CCP, 147. § (3) bekezdés],
- a terhelt előzetes letartóztatásban van [CCP, 147. § (2) bekezdés].

⁵⁷ *Bundesverfassungsgericht*, BVerfG 12.1.1983–2 BvR 864/81, NJW 1983, 1043; *Bundesgerichtshof* (BGH) 11.11.2004 – 5 StR 299/03, NJW 2005, 300.

⁵⁸ Vö. Kühne, H.-H., *Strafprozessrecht*, § 9 margin no. 216, további hivatkozásokkal.

⁵⁹ *Kostenverzeichnis Gerichtskostengesetz, KV GKG*. Szabályozási vétségek esetén ugyancsak 12 eurót kell fizetni az iratok megküldéséért a szabályozási vétségekről szóló törvény 107. § (5) bekezdése alapján (*Ordnungswidrigkeitengesetz, OWiG*).

⁶⁰ No. 9003(2), KV GKG; s. 107(5), második mondat, OWiG.

⁶¹ A CCP-nek a német adatvédelmi törvény 19. § (5) bekezdésével együtt értelmezett 491. § (1) bekezdése alapján (*Bundesdatenschutzgesetz*), vö. *Bundesgerichtshof*, NStZ-RR 2009, 145.

⁶² CCP, 147. § (5) bekezdés, második mondat

Az ügyészi döntés bírósági felülvizsgálata csak arra terjed ki, hogy az ügyész a mérlegelési jogkörét megfelelően alkalmazta-e.⁶³

Ez a fajta jogorvoslat nem vehető igénybe más típusú ügyészi elutasítások esetén, így bármilyen más okra hivatkozik az ügyész, legfeljebb **fegyelmi eljárás** kezdeményezhető ellene, vagy **kifogással** támadható a döntése (a gyakorlatban egyik jogorvoslati út sem kecsegtet túl sok sikerrel).⁶⁴

Az **átmeneti szakban** panasz nyújtható be, amennyiben a bíróság nem engedélyezi a betekintést.⁶⁵

A **bírósági szakban** a bíró végzései nem támadhatók önállóan, csak az érdemi döntés elleni fellebbezés keretei között, pl. arra való hivatkozással, hogy a terhelt tisztességes eljáráshoz való joga sérült.⁶⁶

A vádemelést követően a perbíró feladata az iratbetekintés engedélyezéséről való döntés. A hozzáférést korlátozó bírói döntéssel kapcsolatban panasz nyújtható be (CCP, 304. §), a hozzáférés biztosításának módja azonban nem kifogásolható.⁶⁷

Az ügy anyagaihoz való hozzáférés jogsértő korlátozása (legyen az teljes vagy részleges) általában⁶⁸ nem érinti az ügyiratban található **bizonyítékok elfogadhatóságát**; azonban elképzelhető, hogy ha utóbb a védelem jogellenes korlátozásának minősül, akkor – jogkérdésként kezelendő – abszolút fellebbezési oknak minősül.⁶⁹

4. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a nyomozati és a bírósági szakban (vagy a nyomozati szakot követő egyéb eljárási szakaszban). Ha a normatív háttér és/vagy a gyakorlat eltér, kérjük, fejtse ki, mik a nyomozati szakhoz képest fennálló eltérések.

⁶³ *Landgericht Landau, Strafverteidiger (StV)* 2001, 613.

⁶⁴ Wessing, Beck Online Commentary, § 147 margin no. 26.

⁶⁵ CCP, 304. §

⁶⁶ CCP, 305. §

⁶⁷ *Bundesgerichtshof*, 2016. június 30-i döntés, StB 18/16(BeckRS 2016, 12732).

⁶⁸ Egy kutató szerint azonban az ügyirat teljességét és valóságosságát megfogalmazó követelmény sérelme a tisztességes eljáráshoz való jog olyan csorbításának minősülhet, amely akadályozza az eljárás tovább folytatásának (vö. Thomas/Kämpfer, Munich Commentary, § 147 margin no. 53). Adóügyi bűncselekményekkel kapcsolatban szintén felmerült az az érv, hogy a betekintés jogellenes megtagadása az ügyiratban szereplő valamennyi bizonyíték kirekesztését kell, hogy eredményezze (Simon/Vogelberg, *Steuerstrafrecht*, 3rd edition 2011, p. 352.).

⁶⁹ Vö. CCP, 338. §.

Amint fent jeleztük, a nyomozás végeztével teljes körű hozzáférést kell biztosítani az ügy anyagaihoz. A **bírósági szakban** a tanácsvezető bíró általában garantálja is a **korlátlan iratbetekintést** (nyilván csak az ügy azon anyagainak vonatkozásában, amelyeknek a létezéséről tudomása van). A gyakorlatban előfordul, hogy az ügyészek nem tesznek az ügyirat részévé lényeges anyagokat, például a vádlott-társak ügyeinek elkülönítésével (lásd fent), vagy olyan módon, hogy egyes anyagokat „irrelevánsnak” minősítenek azon az alapon, hogy azok a vádlott bűnösségének bizonyítására nem alkalmasak, ami természetesen rendkívül problematikus, hiszen az ilyen anyagok éppenséggel mentő bizonyítékul is szolgálhatnak. Ha az ügyészség fedett ügynököket használt, akiknek a tevékenysége nem eredményezett terhelő bizonyítékot, az ügyész úgy is dönthet, hogy a fedett nyomozásnak a nyomozati szakban a fő ügyirattól elkülönített aktáját egyáltalán nem terjeszti a bíróság elé, mely esetben sem a bíróság, sem a védelem nem lesz tudatában annak, hogy az ügyben fedett nyomozó járt el.⁷⁰

5.1. Az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

Az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése csak részlegesen történt meg. Ami a **7. cikk (2) bekezdését** illeti, teljes vagy részleges betekintést általában biztosítanak a hatóságok, ha az nem veszélyezteti a nyomozás célját. Németországban az ügyészt köti az „**ügyirat teljességének elve**” (*Prinzip der Aktenvollständigkeit*). Arra nézve azonban nincs előírás, hogy milyen anyagokat kell az ügyirat részévé tenni. Az bizonyos, hogy bekerülnek az ügyiratba az iratok, a kép- és hangfelvételek, amelyek a bűnösség és a büntetéskiszabás szempontjából relevánsak,⁷¹ valamint a terhelt előéletére vonatkozó adatok. Másképpen fogalmazva: a házi iratokat leszámítva mindennek bele kell kerülnie az ügyiratba, ami az eljárás során jött létre.⁷² A védelemnek hozzáférést kell biztosítani minden anyaghoz, amit a bíróság megkap.⁷³ A lehallgatási anyag ügyészségi feldolgozása után ehhez is hozzáférést kell biztosítani vagy a leiratok átadásával, vagy olyan módon, hogy a védő a bírósági titkárnál meghallgathatja a felvételeket. Ha ez nem elégséges, a védő másolatot is kérhet a felvételtől. Ha a rögzített beszélgetés idegen nyelvű, tolmácsra is szükség lehet. Személyi vagy anyagi feltételek hiánya nem alapozhatja meg a hozzáférés megtagadását.⁷⁴ Azok az anyagok jelentik a problémát, amelyeket a rendőrség a nyomozás során a terhelttel vagy másokkal kapcsolatban összegyűjtött, de amelyeket az ügyész nem ítélt relevánsnak az ügy szempontjából (ún. *Spurenakten*).

⁷⁰ Ez problematikus lehet az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának tükrében (vö. Emberi Jogok Európai Bírósága, *Furcht v. Germany*, Judgment of 23 October 2014, Application no. 54648/09).

⁷¹ *Landgericht Itzehoe, StV* 1991, 555; Wessing, Beck-OK StPO § 147 margin no. 13, további hivatkozásokkal.

⁷² Vö. *Bundesgerichtshof*, 1990. október 10-i döntés, 1 StE/8/89 – StB 14/ 90, NStZ 1991, 94.

⁷³ Vö. *Bundesgerichtshof*, 1990. október 10-i döntés, 1 StE/8/89 – StB 14/ 90, NStZ 1991, 94.

⁷⁴ *Oberlandesgericht Frankfurt, StV*, 2001, 611; Pfeiffer, StPO (2005) § 147 margin no. 3.

A Szövetségi Alkotmánybíróság 1983-ban úgy döntött, hogy az ilyen anyagokat csak akkor kell benyújtani a bírósághoz (így tehát csak akkor válnak a védelem számára hozzáférhetővé), ha relevánsak lehetnek a bűnösség vagy a büntetéskiszabás szempontjából.⁷⁵

Ami a betekintés biztosításának **időpontját** illeti [irányelv, **7. cikk (3) bekezdés**], a védelemnek az **eljárás minden fázisában** hozzáférést kell adni az ügy anyagaihoz.⁷⁶ Ez azt jelenti, hogy főszabály szerint a betekintést a nyomozati szakban is biztosítani kell, legfeljebb ez a jog korlátozható, ha veszélyeztetné a nyomozati érdeket (lásd fent). A német szabályozás tehát ebben a körben szélesebb jogosítványokat ad a védelemnek, mint amit az irányelv megkövetel. Amennyiben pedig a terhelt előzetes letartóztatásban van, a védő hozzáfér legalább azokhoz az anyagokhoz, amelyek a fogva tartás jogszerűségének megítéléséhez szükségesek (lásd lent a C) pontnál).⁷⁷

A betekintés megtagadásának lehetséges okairól [irányelv, **7. cikk (4) bekezdés**] és a költségekről [**7. cikk (5) bekezdés**] lásd a fent írottakat.

5.2. Az irányelv 7. cikk (2)–(4) bekezdésének átültetése megtörtént a gyakorlatban?

Általánosságban az mondható, hogy a **német gyakorlatban** az irányelv 7. cikk (2)–(4) bekezdésében foglaltak már az átültetés érdekében elfogadott jogszabály hatálybalépése előtt megfelelően érvényesültek, az átültető norma csak a tájékoztatási kötelezettséget szélesítette ki. A gyakorlat szintjén a legjelentősebb problémát annak meghatározása jelenti, hogy mi tartozik az ügyirathoz, amivel kapcsolatban azonban az irányelv 7. cikke nem tartalmaz eligazítást.

6. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésével kapcsolatban felmerül.

A német jog egyik általános problémája, hogy nincs egyértelműen meghatározva, **pontosan mit kell tartalmaznia az ügyiratnak**. Ebből következően vannak olyan anyagok, amelyeket a különböző bíróságok különbözőképpen kategorizálnak, pl. azokat, amelyeket egy másik eljárás keretében gyűjtöttek, de a tárgyi ügyben is relevánsak lehetnek (*Spurenakten*), vagy a vállalati könyvvizsgálatok eredményeit az adóügyi bűncselekmények esetében.⁷⁸ Ezekhez az anyagokhoz gyakran nem adnak hozzáférést a védelemnek azon az alapon, hogy „belső iratok”,

⁷⁵ *Bundesverfassungsgericht*, 1983. január 12-i ítélet, 2 BvR 864/81, *NW* 1983, 1043.

⁷⁶ Wessing, Beck-OK StPO, § 147 margin no.3.

⁷⁷ CCP, 147. § (2) bekezdés, 2. mondat

⁷⁸ Ezzel kapcsolatban lásd: Gehm, StV 2016, 185.

amelyek nem képezik az akta részét, noha például egy könyvvizsgálat eredményei nagyon lényegesek lehetnek a bűncselekmény kockázatának mérlegelésénél. A Rostocki Fellebbviteli Bíróság egy friss döntésében úgy foglalt állást, hogy azokat a könyvvizsgálói jelentéseket, amelyeket a pénzügyi hatóságok nem tekintettek relevánsnak a büntetőeljárás szempontjából, az ügyirathoz kell csatolni, és azokba a védelemnek betekintést kell engedni.⁷⁹ A gyakorlatban azonban az ilyen anyagokhoz ritkán biztosítanak hozzáférést a védelem számára.⁸⁰

Egy másik gyakorlati probléma a **telekommunikációs adatokhoz** kapcsolódik. Az ügyészség általában a lehallgatási anyagoknak csak azt a részét terjeszti a bíróság elé, amelyet relevánsnak tart, a védelem számára azonban a lehallgatott kommunikáció egyéb részei is érdekesek lehetnek. Az elmúlt években mind gyakoribbak az ilyen, be nem csatolt anyagok megismerése iránti védői kérések, de ezeket sokszor azzal utasítják el, hogy a hozzáférés harmadik személyek magánélethez fűződő jogát sértené.⁸¹

Az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogának fényében az is problematikus lehet, hogy a terhelt saját jogán nem férhet hozzá az ügy anyagaihoz, csak akkor, ha nincs védője. Ez a terhelti jogok komoly korlátozása, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a német jogrendben bizonyos feltételek fennállása esetén akkor is védőt rendelnek ki egy terheltnek, ha nem tart rá igényt. Ha a kirendelt védő alacsony színvonalon látja el a védelmet, a terhelt jobban járhat, ha maga tekinti át ügyének anyagait, mint ha a bíróság által kirendelt, gyakran kevésbé motivált védő jóindulatára kellene hagyatkoznia.

7. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

A német jog elvi szinten kimondja, hogy **teljes hozzáférést** kell biztosítani az anyagokhoz **az ügy minden fázisában**, ettől csak kivételesen lehet eltérni. A kivételeket szűken kell értelmezni, ráadásul az ügyésznek meg kell tudni indokolni, miért tagadja meg a betekintést. Ezért jó gyakorlatnak tekinthető, hogy általában az eljárás viszonylag korai szakaszában hozzáférhet a védelem az ügy anyagaihoz.

⁷⁹ *Oberlandesgericht Rostock*, 2015. július 7-i döntés, 20 VAs 2/15, StV 2015, 677.

⁸⁰ Gehm, StV 2016, 185, 188, további utalásokkal

⁸¹ „Nyomós indokok” a CCP 147. § (4) bekezdésének értelmében. A legfrissebb esetjog és a lehetséges jogorvoslatok áttekintéséhez lásd: Wettley/Nöding, NStZ 2016, p. 633 ff.

C) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata a fogva tartott személyek esetében – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (1) és (5) bekezdésének érvényesülése

8. Kérjük, ismertesse, hogy az Ön jogrendszerében kik esnek az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének értelmében véve az „őrizetbe vett vagy fogva tartott” személyek csoportjába. A 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések alkalmazhatók a házi őrizetbe helyezett terheltekre is? Vannak olyan (az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezésében vett) fogvatartási formák, amelyekre az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések nem alkalmazhatók?

Németországban **őrizetbe vehető**, akit bűncselekmény elkövetésén tetten értek, vagy akit közönségesen **Előzetes letartóztatásba** akkor vehető a terhelt, ha vele szemben egy kellőképpen súlyos bűncselekmény elkövetésének gyanúja áll fent (máskülönben a szabadságelvonás aránytalan és ezért jogellenes lenne) és a szabadságkorlátozásnak van különös indoka, pl. a szökés veszélye.⁸²

A fogva tartás jogszerűségének értékeléséhez szükséges anyagokhoz a védelem hozzáférését biztosítani kell [CCP, 147. § (2) bekezdés] – ez mind az őrizetre, mind az előzetes letartóztatásra vonatkozik. Németországban nincsen házi őrizet.

9. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet hozzá az ügy anyagaihoz akkor, ha a terhelt fogva van tartva.

⁸² CCP, 127. §

⁸³ A CCP 112. § (2) bekezdése az előzetes letartóztatás alábbi okait tartalmazza:

1. a terhelt **elszökött vagy elrejtőzött**;
2. az ügy körülményeit figyelembe véve feltehető, hogy a terhelt kivonná magát az eljárás alól (**szökésveszély**); vagy
3. a terhelt magatartása arra a feltételezésre ad erős alapot, hogy
 - a) megsemmisítené, megváltoztatná, elrejtene vagy meghamisítaná a bizonyítékokat,
 - b) jogellenes módon befolyásolná a terhelttársait, a tanúkat vagy a szakértőket, vagy
 - c) elérné, hogy ezt mások tegyék meg,

és ezért fennáll a veszély, hogy az igazság kiderítése nehezebbé válik (**a bizonyítékok manipulálásának veszélye**).

Az anyagok terjedelmére, formátumára, a hozzáférés költségeire és a bizonyítékok kirekesztésére ugyanaz vonatkozik, mint ha a terhelt nincs fogva tartva (lásd fent). A német gyakorlat követi a jogi szabályozást ebben a tekintetben.

A **megtagadási okok** azonban korlátozottabbak. A CCP 147. § (2) bekezdésének második mondata kivételt tartalmaz azon szabály alól, hogy megtagadható az anyagba való betekintés, ha az a nyomozás érdekét veszélyeztetné. Ha ugyanis a terhelt fogva van, erre való tekintet nélkül biztosítani kell azokhoz az anyagokhoz való hozzáférést, amelyek a fogva tartás jogszerűségének értékeléséhez szükségesek. Ezt a rendelkezést a jogalkotó egy 2009-es strasbourgi döntést követően iktatta a jogszabályba.⁸⁴

Ami az **időzítést** illeti, a betekintést a **lehető leghamarabb** biztosítani kell, a fogva tartás jogszerűségének értékeléséhez szükséges anyagokat pedig különösen gyorsan a védelem rendelkezésére kell bocsátani, összhangban a sürgősség általános követelményével (*Beschleunigungsgrundsatz*), amely minden olyan ügyben érvényesül, ahol a terhelt fogva van tartva. A gyakorlatban általában valóban hamar lehetővé teszik a hatóságok a betekintést a fogva tartott terheltek ügyeiben, bár a hozzáférés nem mindig teljes körű. Arra is van azonban példa, hogy az ügyészség nem tartja be a sürgősség követelményét. Egy esetben például csak tíz nap elteltével ismerhette meg a védelem a fogva tartott terhelt ügyének anyagait. Egy másik ügyben a védő rendelkezésére bocsátott anyag még a fogva tartott terhelt nevét sem tartalmazta, és a védő csak úgy jutott hozzá a terhelő bizonyítékokhoz, hogy az ügyfele nevében panaszt nyújtott be a fogva tartás ellen azon az alapon, hogy nem áll fent vele kapcsolatban a bűncselekmény elkövetésének gyanúja.

Ami a **jogorvoslatokat** illeti, a fent felsoroltak mellett a betekintési jog elégtelen biztosítása a fogva tartás elleni panaszra is alapot adhat, ha a védő által megismert anyagból nem derül ki, mi támasztja alá a bűncselekmény kellően erős gyanúját és a letartóztatási okok (szökésveszély, eljárás megghiúsításának veszélye) fennállását. Egy ilyen panasz oda vezethet, hogy az ügyész további anyagokat tár a védő elé annak igazolására, hogy a fogva tartás elleni panasz nem megalapozott.

10. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a az eljárás különböző szakaszaiban. Ha a normatív háttér és a gyakorlat eltér, kérjük, részletezze ezeket az eltéréseket.

A fenti 4. pontban kifejtettek a fogva tartott terheltekre is vonatkoznak.

⁸⁴ Emberi Jogok Európai Bírósága, *Kunkel v. Germany*, Judgment of 2 June 2009, Application no. 29705/05; lásd még: Thomas/Kämpfer, *Münchener Kommentar*, StPO § 147 margin no. 27.

11.1. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

A 7. cikk (1) bekezdését részlegesen átültette a CCP 147. § (2) bekezdése, amely így szól:

„Ha a fenti feltételek fennállnak [azaz a nyomozás befejezésére még nem került sor, és a védő betekintése az ügyiratba veszélyeztetné a nyomozás célját], de a terhelt előzetes letartóztatásban van, vagy – őrizete esetén – előzetes letartóztatására indítványt tettek, úgy a szabadságelvonás jogszerűségének megítéléséhez szükséges tájékoztatást a védő számára a megfelelő formában biztosítani kell, és főszabály szerint az ehhez szükséges mértékben az ügyiratba való betekintést lehetővé kell tenni.”

Az utolsó fordulat „főszabály szerint” kitétele azt sugallja, hogy a tájékoztatás más formában is megadható a betekintés helyett, például szóban. Bár elvileg egy ilyen értelmezés lehetséges, az ellentétes lenne az irányelvvel. A CCP kommentárja szerint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga alapján – amelyet a német hatóságoknak szem előtt kell tartaniuk – kimondható, hogy az ügyirat tartalmának írásbeli vagy szóbeli összefoglalása a védelem számára nem elégséges. Ráadásul a fogva tartást elrendelő bírói döntés nem alapulhat olyan információon, amelyet nem hoztak a védő tudomására.⁸⁵

Az irányelv **7. cikk (5) bekezdését** csak részben ültették át, mivel 12 eurós átalányt kell fizetni, ha a védő azt kéri, hogy az ügyiratot az irodájába küldjék (illetve 5 eurót elektronikus megküldés esetén). Az az érv, hogy az ügyészségen vagy a bíróságon ingyenesen lehetséges a betekintés, némiképp cinikusnak mondható, mivel az ügyvédnek ez lényegesen több idejébe, tehát egyúttal pénzébe is kerül, mint ha az irodájában megkapná az anyagokat.

11.2. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a gyakorlatban?

Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése nagyjában-egészében megtörtént a gyakorlatban. A német ügyészek általában biztosítják a védelem betekintési jogát az ügyirat azon része tekintetében, amit a védelem elé tárhatónak tartanak, különösen, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van. Előfordulnak azonban olyan esetek, amikor a betekintést csak késedelmesen, vagy részlegesen biztosítják. Nem mindig kapja meg a védelem azokat az anyagokat, amelyek a letartóztatás jogszerűségé-

⁸⁵ BT-Drs. 16/11644 p. 34, hivatkozással a következőre: Emberi Jogok Európai Bírósága, *Foucher v. France*, 17 February 1997, Application no. 10/1996/629/812; vö. még: Emberi Jogok Európai Bírósága, *Falk v. Germany*, Decision of 11 March 2008, Application no. 41077/04; Meyer-Goßner/Schmitt StPO § 147 margin no. 25a.

nek értékeléséhez szükségesek (lásd a fenti 9. pontot). Az ügyészség esetenként azzal érvel, hogy a betekintést a nyomozás bármely pontján lehet biztosítani, ami ellentétes a jogszabályokkal, de előfordul.

12. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (1) bekezdésével – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésével – kapcsolatban felmerül.

Jelentős gond, hogy amikor a terhelt letartóztatásban van, **csak az ügyirat egyes részeibe** enged az ügyészség betekintést, noha nehéz elképzelni, hogy a fogva lévő terhelt hogyan tudná veszélyeztetni a nyomozás sikerét pusztán azzal, hogy megismeri az ügyirat tartalmát. A hozzáférés **késleltetése** is gondot jelent. A betekintést esetenként azzal kell kikényszeríteni, hogy az ügyvéd panaszt nyújt be a fogva tartás jogszerűségével kapcsolatban.

13. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely a 7. cikk (1) bekezdése – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdése – átültetésének szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

A fent felsorolt gyakorlati problémák ellenére az ügyészek általában **kellő időben** biztosítják az iratbetekintést, és támogatják a védelemnek a fogvatartásos ügyek felgyorsításával kapcsolatos törekvését. A sürgősség követelményét mind az ügyészek, mind a bírók ismerik, és megtartják a törvény által előírt szigorú határidőket. Ez az ügy anyagaiba való betekintés engedélyezésére is vonatkozik, amire általában meglehetősen gyorsan sor kerül.

Románia

Az országjelentést készítette: *Association for the Defence of Human Rights in Romania – the Helsinki Committee (APADOR-CH)*

A) Általános információk

1. Kérjük, röviden ismertesse a büntetőeljárás főbb szakaszait az Ön jogrendszerében.

A 2014-ben elfogadott román büntetőeljárás törvény (a továbbiakban: CPC) szerint a büntetőeljárásnak négy szakasza van: a nyomozati szak, az előkészítő szak, a bírósági szak és a végrehajtás.⁸⁶

Az új eljárási törvény beiktatott egy szakaszt a nyomozás és a bírósági szakasz közé (342–348. §): az előkészítő szak bírója – a törvényben rögzített egyéb feladatain túlmenően – megvizsgálja az ügyészi vádemelés törvényességét, a nyomozati szakban eljáró hatóságok által lefolytatott eljárási cselekmények és az összegyűjtött bizonyítékok törvényességét, valamint elbírálja a vádemeléstől való eltekintéssel kapcsolatos panaszokat. Az előkészítő szak írásban folyik és legfeljebb 60 napig tarthat. Az előkészítő szak bírója visszaküldi az ügyet az ügyésznek, ha arra a következtetésre jut, hogy a bizonyítékok megszerzésére törvénysértő módon került sor.

Jelen országjelentésben a gyanúval érintett személyre és a gyanúsítottra együttesen terhelként fogunk utalni. A gyanúval érintett személy az, akivel szemben felmerül annak *kellően erős* gyanúja, hogy bűncselekményt követett el.⁸⁷ A gyanúsított az a személy, akivel szemben formálisan is közölték a megalapozott gyanút, és akivel szemben ezen az alapon büntetőeljárás indult.⁸⁸

⁸⁶ Legea nr. 135/2010 privind Null Cod de Procedură Penală

⁸⁷ CPC, 77. §

⁸⁸ CPC, 82. §

2. Határidőben megtörtént az Ön jogrendszerében a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv átültetése, különös tekintettel az irányelv 7. cikkére?

A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelvet (a továbbiakban: irányelv, vagy a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv) 2014. június 2-ig kellett volna átültetni a román jogrendszerbe, ennek ellenére a jelentés írásának időpontjáig (2017. május) erre nem került teljeskörűen sor.

Egy az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének megkeresése alapján 2015-ben benyújtott közérdekű adatkérésre adott válaszában az Igazságügyi Minisztérium (*Ministerul Justiției*) úgy nyilatkozott, hogy az irányelv jelentős részének átültetése megtörtént, a terheltek jogairól való sztenderdizált tájékoztató elfogadásának kivételével (irányelv 4. cikk).⁸⁹ 2016 decemberében az APADOR-CH véleményezte a minisztérium ezzel kapcsolatos törvénytervezetét,⁹⁰ azonban a törvény elfogadására mind a mai napig nem került sor, így ebben a tekintetben az átültetés továbbra sem történt meg.⁹¹

A 7. cikk vonatkozásában a Belügyminisztérium (*Ministerul Afacerilor Interne*) 2015 júliusában kiadott egy végrehajtási rendeletet (64/2015 sz. rendelet a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről).⁹² A rendelet legfontosabb változtatását a 11. § hordozza, amely rögzíti az iratmásolatok kiadásának díját a nyomozati szak vonatkozásában: kb. 0,11 eurónak megfelelő összeget kell fizetni egy A4-es oldalért és kb. 0,23 eurónak megfelelő összeget egy A3-as oldalért. Több ügyvéd szerint ezek nagyon magas díjak, és ezért jelentősen korlátozzák az iratokhoz való hozzáférés jogát.⁹³

⁸⁹ Az Igazságügyi Minisztérium az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének megkeresése alapján 2015-ben benyújtott közérdekű adatkérésre adott válasza, no. 19874/2005, 2015. április 10.

⁹⁰ Ministerul Justiției, Proiectul de ordin comun privind modelul informării scrise înmânate suspectilor, inculpaților sau persoanelor condamnate în cadrul procedurilor penale ori persoane cautate în baza unui mandat european de arestare cu privire la drepturile acestora, <http://www.just.ro/proiectul-de-ordin-comun-privind-modelul-informarii-scrise-inmanate-suspectilor-inculpatilor-sau-persoanelor-condamnate-in-cadrul-procedurilor-penale-ori-persoanelor-cautate-in-baza-unui-mandat-euro/>, 2016. december 14.

⁹¹ Az országjelentés írásának idején, 2017 májusában.

⁹² Ministerul Afacerilor Interne, Ordinul nr. 64/2015 privind stabilirea unor măsuri organizatorice în scopul asigurării exercitării dreptului de a consulta dosarul penal, 2015. július 7.

⁹³ Catalin Oncescu, ügyvéd, Câteva aspecte de interes practic privind „dreptul de a solicita consultarea dosarului”, <https://www.juridice.ro/374637/cateva-aspecte-de-interes-practic-privind-dreptul-de-a-solicita-consultarea-dosarului.html>, 2015. május 7.

B) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata általában – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének érvényesülése

3. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz a nyomozati szakban általában, tehát milyen szabályozás és gyakorlat érvényesül az Ön jogrendszerében e tekintetben általában, azaz függetlenül attól, hogy a terhelt fogva van-e tartva, vagy sem.

a) Az ügynek a terhelt és a védő számára hozzáférhető anyagai; a betekintés módja

A CPC 94. §-a szabályozza az ügy anyagaihoz való hozzáférést. Ez a jog az eljárás teljes tartama alatt érvényesül [94. § (1) bekezdés] mind a gyanúval érintett személy (78. §), mind a gyanúsított (83. §) és a védők [94. § (8) bekezdés] vonatkozásában. Az ügyirathoz való hozzáférés joga a következőket foglalja magában: betekintés az iratokba, az akta kijegyzetelése és másolatok kérése – ez utóbbi az ügyfél költségére történik.⁹⁴

A 94. § (4) bekezdése hátrányos a gyanúval érintett személy számára, mivel az iratmegismerési joga korlátozott marad mindaddig, amíg formálisan meg nem gyanúsítják. Nincs határidő arra nézve, hogy meddig maradhat valaki a gyanúval érintett személy státuszában, azonban egy évvel a nyomozás megkezdése után a gyanúval érintett személy benyújthat panaszt a nyomozás hosszával kapcsolatban,⁹⁵ kifogásolva pozícióját. Ha a panasznak helyt ad, a bíró határidőt szab az ügyésznek az ügy valamilyen irányban való eldöntésére.

A 94. § (7) bekezdése csak a jogokról és szabadságokról döntő bíró által elrendelt kényszerintézkedésekre (előzetes letartóztatás, házi őrizet, bírói felügyelet) vonatkozik, a nyomozó hatóságok vagy az ügyész által elrendelt rendőrségi őrizetre nem. A legfeljebb 24 órás rendőrségi őrizet mind a gyanúval érintett személlyel, mind a gyanúsítottal szemben elrendelhető. A gyakorlatban a gyanúval érintett személlyel csak a gyanút közlik, és ezt követően vallomást tehet [209. § (2) bekezdés].

Az első rendőrségi/ügyészi kihallgatás előtt a védő számára is csak korlátozott idő áll rendelkezésre az iratok tanulmányozására, ha az ügyész előzetes letartóztatást indítványoz. Ennek az az oka, hogy Romániában a rendőrségi őrizet maximális tartama 24 óra,⁹⁶ és a bírónak ezen

⁹⁴ CPC, 94. § (2) bekezdés

⁹⁵ CPC, 488. § (1) bekezdés

⁹⁶ Alkotmány, 23. §

határidő lejárta előtt ülést kell tartania, azaz korlátozott idővel kell gazdálkodnia. „Bizonyos esetekben 20 védő van jelen 20 terhelt képviselőjében, és huzakodnak az aktán, nagyon kevés az idő.”⁹⁷

A nyomozás tartama alatt, ésszerű időn belül az ügyésznek döntenie kell az irattanulmányozás időpontjáról és hosszáról. Ez a jog a nyomozó hatóságra is delegálható.⁹⁸ Indokolt döntéssel az ügyész legfeljebb tíz napra korlátozhatja az iratbetekintést, ha az veszélyeztetné a nyomozás eredményességét.⁹⁹

2015 júliusában a Belügyminisztérium kiadott egy végrehajtási rendeletet a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről.¹⁰⁰ Eszerint a védelem vonatkozó kérelmét a kézhezvételtől számított két napon belül meg kell küldeni az illetékes ügyésznek jóváhagyásra [4. § (1) bekezdés]. Ha az ügyész a kérelmet jóváhagyja, a nyomozó hatóság ésszerű időn belül kibocsát egy végzést az irattanulmányozás időpontjáról és hosszáról (5. §).

Mivel a jogszabály arra nézve nem tartalmaz határidőt, hogy az ügyésznek a jóváhagyásról mennyi időn belül kell döntenie, a gyakorlat nagy szórást mutat, ami visszaélésekhez vezethet. Az ügyészek egy része azonnal dönt a kérdésben, a legtöbben tíz napon belül hozzák meg a döntésüket, de az is előfordul, hogy az ügyész két hét elteltével megtagadja a hozzáférést.¹⁰¹ Egyes esetekben az iratokról csak olyan késedelmesen készül el a másolat, hogy azokat a védelem nem tudja használni, mivel a betekintési kérelem és az ügyészi jóváhagyás között nagyon hosszú idő telik el.¹⁰²

Egyes ügyvédek szerint a jóváhagyást megtagadó döntések sommás indokolásokat tartalmaznak, ezért a büntetőeljárás törvénynek konkrétan meg kellene határoznia azokat az eseteket, amelyekben az iratokhoz való hozzáférés korlátozható.¹⁰³

Az APADOR-CH úgy véli: az iratokhoz való hozzáférés megtagadásának szabályozása rendkívül elnagyolt és pontatlan.

⁹⁷ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

⁹⁸ CPC, 94. § (3) bekezdés

⁹⁹ CPC, 94. § (4) bekezdés

¹⁰⁰ Ordin nr. 64 din 01/07/2015 privind stabilirea unor măsuri organizatorice în scopul asigurării exercitării dreptului de a consulta dosarul penal

¹⁰¹ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara; Mihaela Musan, ügyvéd, Brassói Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹⁰² Mihaela Musan, ügyvéd, Brassói Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹⁰³ Mihaela Musan, ügyvéd, Brassói Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

A betekintés tíznapos korlátozására vonatkozó normaszöveg például homályos, és úgy is értelmezhető, hogy az első tíznapos időszakot további, meg nem határozott számú tíznapos korlátozás követheti. A CPC ugyanis nem határozza meg, hogy összesen mennyi időre tiltható meg a betekintés, így nincs akadálya, hogy az ügyész először egy bizonyos indok alapján tiltsa meg tíz napra a hozzáférést, majd ennek lejárta után egy másik, időközben felmerült indok alapján rendeljen el korlátozást egy újabb tíznapos időszakra. A 94. § (4) bekezdését egyértelművé kellene tenni, rögzítve, hogy a betekintés legfeljebb összesen tíz napra tiltható meg, jelenleg ugyanis csak annyit tartalmaz a törvény, hogy a tiltó döntésben meghatározott tartam nem haladhatja meg a tíz napot, azonban az összesített maximális időtartamra nézve nincs világos szabály.

A hozzáférés korlátozásának tíz napban való maximálása csak a gyanúsítottakra vonatkozik, a gyanúval érintett személyekre nem. A gyanúval érintett személyek tekintetében nincs időbeli korlátja a betekintés megtagadásának [94. § (70) bekezdés], és ugyanez vonatkozik a gyanúval érintett személy védőjére is.¹⁰⁴

A CPC nem azonos módon szabályozza a gyanúval érintett személy, a gyanúsított és a védő jogát arra, hogy a betekintés korlátozásával szemben jogorvoslattal éljen. A 95. § (2) bekezdése szerint abban az esetben, ha a védő nyújt be panaszt az iratmegismerés korlátozásával szemben, azt a felettes ügyésznek kell indokolt módon elbírálnia legfeljebb 48 órán belül. Ha a gyanúval érintett személy vagy a gyanúsított nyújt be ugyanilyen panaszt, annak elintézésére a hatóságoknak 20 napja van (CPC, 33. §). Ennek a fajta „diszkriminációnak” semmilyen méltányolható indoka nincsen.

Az APADOR-CH szerint az is fontos lenne, hogy a felettes ügyész döntése ellen bírósági jogorvoslattal lehessen élni, jelenleg azonban nem ez a helyzet.

b) A védő és a terhelt számára hozzáférhető anyagok köre és formátuma, a betekintés költségei

A nyomozati szakban a másolatok kérése az általános szabályok szerint alakul.¹⁰⁵ A másolás a rendőrségen vagy az ügyészségen történik, a rendelkezésre álló technikai eszközökkel.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Az 1968-as büntetőeljárás törvény szerint az iratmegismerés korlátozhatóságának maximális tartama azonos volt a gyanúsított és a vádlott esetében (15 nap). Az új törvény a gyanúval érintett személyt gyakorlatilag kivette azoknak a köréből, akik megismerhetik az ügy anyagait, amit a jogalkotó a nyomozás sikere veszélyeztetésének kiküszöbölésével indokolt.

¹⁰⁵ A Belügyminisztérium 64/2015 sz. rendelete a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről, 7. § (1) bekezdés

¹⁰⁶ A Belügyminisztérium 64/2015 sz. rendelete a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről, 9. § (1) bekezdés

A nyomozó hatóság feladata biztosítani, hogy az iratokban található személyes adatok a kiadott másolatokban ne legyenek láthatók. A másoláshoz és anonimizáláshoz szükséges időt figyelembe kell venni a másolatok kiadása határidejének meghatározásánál.¹⁰⁷

Kb. 0,11 eurónak megfelelő összeget kell fizetni egy A4-es oldalért és kb. 0,23 eurónak megfelelő összeget egy A3-as oldalért.¹⁰⁸

A védő hozzáfér valamennyi irathoz és a videofelvételekhez is (amelyek lehetnek eredetiek vagy másolatok). Az irattanulmányozás ingyenes, a másolás azonban nem, és annak költsége meglehetősen megterhelő lehet egy olyan személy számára, aki előzetes letartóztatásban van, ezért nem rendelkezik jövedelemmel. Ráadásul a jogi segítségnyújtási rendszer sem finanszírozza az esetenként több kötetre, több ezer oldalra rúgó büntető ügyirat másolásának költségeit.

Jó gyakorlatként említhető, hogy egyes ügyészségeken az iratok elektronikus úton is tanulmányozhatók.¹⁰⁹ Azonban ezeken a helyeken is problémát jelent, hogy a számos ügyvédre és ügyíratra kevés számítógép jut. Kolozsváron például az elektronikus iratbetekintéshez új, nem használt pendrive-ot vagy CD-t kell a védelemnek prezentálnia. A másolásnak ebben az esetben is van költsége: CD esetében 20 oldalanként kb. 0,11 euró, pendrive esetében kb. 0,65 euró.¹¹⁰

Az iratbetekintés módjától függetlenül az anyag tanulmányozására fordítható idő korlátozva van (a kolozsvári bíróságon az általános szabály például maximum három óra akkor is, ha jelentős terjedelmű az anyag és több ügyvéd jár el az ügyben).

A gyakorlatban felmerülő probléma az is, hogy ha az ügyész szabadságon van, az ügyvédnek meg kell várnia a visszatértét, hogy tanulmányozhassa az iratokat. Amikor a nyomozókra delegálják ezt a feladatot, az okoz problémát, hogy mindegyikük más megközelítést alkalmaz. Az ügyvédek arról panaszkodtak, hogy a rendőrök nem tudják, hol kell befizetni az illetéket, ezért többször vissza kell menni a kapitányságra (megkapni a tájékoztatást, befizetni az illetéket, majd átvenni a másolatokat), gyakran akár késő délután is.¹¹¹

¹⁰⁷ A Belügyminisztérium 64/2015 sz. rendelete a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről, 9. § (4) bekezdés

¹⁰⁸ A Belügyminisztérium 64/2015 sz. rendelete a büntető ügyiratokhoz való hozzáférés biztosításának érdekében szükséges szervezeti intézkedésekről, 11. §

¹⁰⁹ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹¹⁰ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹¹¹ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara; Mihaela Musan, ügyvéd, Brassói Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjúk, 2017. május 15.)

Az irattanulmányozás fizikai körülményei mind az ügyészségeken, mind a rendőrkapitányságokon elégtelenek: az irodák zsúfoltak, előfordul, hogy az ügyvédeknek egy asztal sarkán ülve, az aktát a térdükön egyensúlyozva kell az iratokat átlapozni.

Az APADOR-CH szerint az adatok anonimizálásával is vannak problémák, mert annak terjedelme nincs meghatározva. Ugyanakkor amikor az ügyvéd kijegyzeteli az aktát, az anonimizálási kötelezettség nem érvényesül, a személyes adatokat is kiírhatja. A gyakorlattal kapcsolatos vizsgálat során ugyanakkor ezt egyik interjúalany sem nevezte meg problémaként.

4. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e a nyomozati és a bírósági szakban (vagy a nyomozati szakot követő egyéb eljárási szakaszban). Ha a normatív háttér és/vagy a gyakorlat eltér, kérjük, fejtse ki, mik a nyomozati szakhoz képest fennálló eltérések.

Amikor a nyomozati szaknak vége, az ügyész megküldi az aktát a bíróságnak [CPC, 329. § (2) bekezdés] és megkezdődik a bírósági eljárás. A vádlott korlátlanul betekinthez az iratokba a bírósági szak teljes tartama alatt [356. § (1) bekezdés].

A CPC iratmegismerési szabályait eltérően alkalmazzák a nyomozati és a bírósági szakban. Amint fent említettük, a nyomozás során az ügyész gyakran nem, vagy késedelmesen reagál az iratmegismerési kérelmekre, illetve egyéb módokon késlelteti az iratokba való betekintést. A bírósági szakban az iratokhoz való hozzáférés könnyebb, arra a bírósági kezelőirodán kerül sor.

A védő vagy a vádlott akkor tanulmányozhatja az iratokat a bíróságon, ha azt a bíró nem vette magához a tárgyalásra való felkészülés érdekében. Ilyen esetekben a védőnek kérelmeznie kell, hogy az aktát vigyék vissza a kezelőirodára, ami önmagában meglehetősen időigényes feladat. Az egyik ügyvéd elmondta: előfordult vele, hogy egy bíró megtagadta az akta visszaküldését, arra hivatkozva, hogy azt már magához vette a felkészülés érdekében.¹¹²

A bíróságon a másolás költsége oldalanként kb. 0,043 eurónak megfelelő összeg.¹¹³ A gondot az jelenti, hogy a legtöbb bíróság nem rendelkezik fénymásoló géppel, ezért a bíróságok környékén található fénymásoló szalonokban történik meg az iratok lemásolása, amelyek olyan árat szabnak, amelyet akarnak (nyilvánvalóan magasabbat, mint a bírósági ár lenne), ezért a

¹¹² Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹¹³ 80/2013 sürgősségi kormányrendelet az illetékbélyegekről, 9. § (1) bekezdés

másolás rendkívül nagy anyagi terhet jelent a rászoruló vádlottak számára (a vizsgálatunk szerint ez a gyakorlat Gyulafehérváron, Kolozsváron, Brassóban és Bukarestben).¹¹⁴

Az iratok elektronikus tanulmányozása a bíróságokon nem gyakorlat. Jó gyakorlatként említhető azonban, hogy a Kolozsvári Bíróság, a Kolozsvári Törvényszék és a Craiovai Ítéletábla engedélyezi az iratok mobiltelefonnal való lefényképezését, a Hunedoarai Törvényszéken pedig lehetséges a szkennelrel való iratmásolás.¹¹⁵

5.1. Az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

A kérdéses rendelkezések átültetése teljes mértékben megtörtént, bár az ennek érdekében elfogadott jogszabályok egy része nem egyértelmű és így visszaélésekre ad lehetőséget (a vonatkozó CPC-rendelet nagyban korlátozza a gyanúval érintett személy iratmegismerési jogát, amely csak akkor lesz teljes, ha formálisan is gyanúsítottá válik; a gyanúval érintett személy vonatkozásában a jogszabály nem határozza meg az iratmegismerés korlátozásának maximális tartamát; a tíznapos korlátozási határra vonatkozó rendelkezés nem kellően egyértelmű; nincs törvényi határidő az iratmegismerési kérelmek elbírálására; az ügyész elutasító döntése ellen nem lehet a bírósághoz fordulni a nyomozati szakban; eltérnek a védőre és a terheltre vonatkozó jogorvoslati szabályok) – ezek bővebb kifejtését lásd a fenti 3. pontban.

5.2. Az irányelv 7. cikk (2)–(4) bekezdésének átültetése megtörtént a gyakorlatban?

A kérdéses rendelkezések átültetése a gyakorlat szintjén csak részlegesen történt meg.

Amint azt fent jeleztük, az első rendőrségi kihallgatáskor a gyanúval érintett személy nem ismerheti meg az ügy anyagait, és a védőnek is csak nagyon rövid idő áll a rendelkezésére az iratok tanulmányozására (a rendőrségi őrizet 24 órás tartama miatt). Az ügyész gyakran nem, vagy késedelmesen reagál az iratmegismerési kérelmekre, illetve egyéb módokon késlelteti az iratokba való betekintést (és ezzel kapcsolatban nem lehet a bírósághoz fordulni, a felettes ügyész az egyetlen jogorvoslati fórum). A nyomozati szakban a másolatok elkészítésére gyakran olyan későn kerül csak sor, hogy az iratokat a védelem már nem tudja érdemben felhasználni.

¹¹⁴ Nicoleta Popescu, ügyvéd, Bukaresti Ügyvédi Kamara; Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara; Mihaela Musan, ügyvéd, Brassói Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjúk, 2017. május 15.)

¹¹⁵ Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

A CPC az előzetes letartóztatásban lévő személyek iratmegismerésére vonatkozóan sem tartalmaz speciális szabályokat. Ha az ilyen terhelteknek nincs ügyvédjük, akkor sem tudják tanulmányozni az iratokat, ha erre nézve kérelmet terjesztenek elő. A legjobb esetben az elővezetésüket követően, a tárgyalóteremben kapnak egy kis időt az iratok áttekintésére. A kirendelt ügyvédek gyakran szintén csak a bíróságon, a tárgyalást közvetlenül megelőzően tekintenek be az iratokba, ami természetesen nem elégséges a hatékony védelem biztosításához.

Az előzetes letartóztatással kapcsolatos ülések esetén is nagyon szűkös az iratok tanulmányozására fordítható idő, a legtöbb esetben az ügyvéd csak a bíróságon, az ülés előtt kapja meg az anyagokat. A védőknek átlagosan 30 percük van a letartóztatás tárgyában tartott ülések előtt felkészülni, de előfordul, hogy csak néhány percet kapnak erre.

6. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésével kapcsolatban felmerül.

A **gyakorlatot nézve** az ügyvédek a következőkre hívták fel a figyelmet: az irattanulmányozás elégtelen fizikai körülményei, különösen a bírósági kezelőirodákon (megfelelő világítás hiánya, zsúfolt irodák elégséges számú szék nélkül, az ügyvédeknek néha állva kell az iratokat tanulmányozniuk); hosszú időbe és sok erőfeszítésbe telik a másolatok megszerzése; magas az iratmásolatok költsége a nyomozati szakban (kb. 0,11 euró per oldal), ami különösen a rászoruló terhelteket érinti.

Ami a **jogszabályi környezetet** illeti, nagyobb fokú bírósági kontrollra lenne szükség az ügyésznek a betekintést korlátozó döntései felett a nyomozati szakban; probléma, hogy az új eljárási törvény a gyanúval érintett személyt gyakorlatilag kivette abból a körből, akik megismerhetik az ügy anyagait, amit a jogalkotó a nyomozás sikere veszélyeztetésének kiküszöbölésével indokolt; az iratokhoz való hozzáférés megtagadásának szabályozása pedig rendkívül elnagyolt és pontatlan.

7. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely az irányelv 7. cikk (2)–(5) bekezdésének átültetése szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

Az Igazságügyi Minisztériumnak a bírósági rendszerre vonatkozó 2015–2020-as stratégiája egy olyan rendszer felállítását célozza, amelyik lehetővé teszi az ügyiratokba való elektronikus betekintést.¹¹⁶

¹¹⁶ http://www.just.ro/wp-content/uploads/2015/09/h1155_231220141.pdf

2014-ben a minisztérium úgy nyilatkozott, hogy PPP konstrukcióban kívánja megvalósítani ezt a projektet, olyan módon, hogy 2015-ben kísérleti jelleggel egy bíróságon vezetnék be, azután fokozatosan kiterjesztenék az egész országra.¹¹⁷ Ennek megfelelően a Kolozsvári Ítéltáblán már működik ez a rendszer.

Jó gyakorlatként szintén megemlíthető a Craiovai Ítéltábla, amely a Dolji Ügyvédi Kamara megkeresésére adott válaszában 2015. március 13-án azt közölte, hogy a terheltek és ügyvédek készíthetnek másolatokat a mobiltelefonjaikkal és mobil szkennerekkel az iratokról, amennyiben ezt kérelmezik.¹¹⁸ Az ügyvédekkel készített interjúk alapján a mobiltelefonokkal való másolatkészítés a Kolozsvári Bíróságon és a Kolozsvári Törvényszéken, valamint a bucaresti bíróságokon is engedélyezve van, a Hunedoarai Törvényszék pedig a szkennerral való másolatkészítést teszi lehetővé.¹¹⁹

C) Az ügy anyagaiba való betekintés szabályozása és gyakorlata a fogva tartott személyek esetében – a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv 7. cikk (1) és (5) bekezdésének érvényesülése

8. Kérjük, ismertesse, hogy az Ön jogrendszerében kik esnek az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének értelmében véve az „őrizetbe vett vagy fogva tartott” személyek csoportjába. A 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések alkalmazhatók a házi őrizetbe helyezett terheltekre is? Vannak olyan (az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezésében vett) fogvatartási formák, amelyekre az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének átültetését célzó rendelkezések nem alkalmazhatók?

A terhelteket a következő kényszerintézkedések keretében lehet a szabadságuktól megfosztani: rendőrségi őrizet és előzetes letartóztatás.

¹¹⁷ Robert Cazanciuc igazságügyi miniszter egy 2014. szeptember 5-i interjúban, <http://www.media-fax.ro/social/cazanciuc-se-contureaza-ideea-unui-parteneriat-public-privat-pentru-dosare-electronice-in-instanta-13212187>

¹¹⁸ <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/04/Scanare-sau-fotocopiere-cu-telefonul-mobil-sau-cu-un-scanner-profesional-mobil.pdf>

¹¹⁹ Nicoleta Popescu, ügyvéd, Bukaresti Ügyvédi Kamara; Anca Ioana Iuga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjúk, 2017. május 15.)

A rendőrségi őrizet úgynevezett megelőző intézkedésként alkalmazható (CPC, 202. és 209–210. §), a maximális időtartama 24 óra (Alkotmány, 23. §), elrendelésére a nyomozó hatóság és az ügyész jogosult a büntetőeljárás nyomozati szakában. Mind a gyanúval érintett személy,¹²⁰ mind a gyanúsított¹²¹ őrizetbe vehető.

Ha az ügyész szerint ezen időtartam után is indokolt a terheltet megfosztani a szabadságától, a 24 óra lejárta előtt legalább hat órával értesítenie kell a bírót, és indítványoznia kell az érintett személy előzetes letartóztatását.¹²² A bírónak a 24 órás periódus lejárta előtt kell döntést hoznia az indítványról.

Az új Büntető Törvénykönyv és a CPC annak megfelelően határozza meg az előzetes letartóztatás maximális tartamát, hogy annak elrendelésére a nyomozati vagy a bírósági szakban kerül sor. A nyomozati szakban a letartóztatás legfeljebb 180 napig tarthat,¹²³ a bírósági szakban pedig legfeljebb az adott cselekményért kiszabható felső büntetési tétel felének megfelelő ideig, de maximum öt évig.¹²⁴

A bíró csak olyan személyt helyezhet előzetes letartóztatásba, akit formálisan meggyanúsítottak. Az előzetes letartóztatás először 30 napra rendelhető el,¹²⁵ majd 30 nappal meghosszabbítható. Az előkészítő szakban a letartóztatást rendszeresen felül kell vizsgálni, de legalább 30 naponként, amennyiben annak okai még mindig fennállnak.¹²⁶ A bírósági szakban a perbíró vizsgálja felül a letartóztatást, 60 naponként.¹²⁷

Az irányelv 7. cikk (1) bekezdését átültető rendelkezések a házi őrizetben lévőkre is alkalmazandók. Ez új kényszerintézkedési forma, amelyet a 2014-es büntetőeljárás reform vezetett be.¹²⁸

¹²⁰ A gyanúval érintett személy az, akivel szemben felmerül annak kellően erős gyanúja, hogy bűncselekményt követett el (CPC, 77. §).

¹²¹ A gyanúsított az a személy, akivel szemben formálisan is közölték a megalapozott gyanút, és akivel szemben ezen az alapon büntetőeljárás indult.

¹²² CPC, 209. §

¹²³ CPC, 236. §

¹²⁴ CPC, 239. §

¹²⁵ CPC, 233. §

¹²⁶ CPC, 207. §

¹²⁷ CPC, 208. §

¹²⁸ A nyomozati szakban a házi őrizet legfeljebb 180 napig tarthat, az előkészítő és a bírósági szakban pedig legfeljebb az adott cselekményért kiszabható felső büntetési tétel felének megfelelő ideig, de maximum öt évig.

Amint arra utaltunk, a CPC 94. §-a az ügy minden anyagához való hozzáférést szabályozza. Ez a jog az eljárás teljes tartama alatt érvényesül [94. § (1) bekezdés], mind a gyanúval érintett személy (78. §), mind a gyanúsított (83. §) és a védők [94. § (8) bekezdés] vonatkozásában.

9. Kérem, nyújtson tájékoztatást arról, hogy a védelem (mind a terhelt, mind a védő) milyen módon férhet az ügy anyagaihoz akkor, ha a terhelt fogva van tartva.

Lásd az országjelentés 3. pontjánál írottakat.

10. Kérjük, jelezze, hogy a szabályrendszer és a gyakorlat eltér-e az eljárás különböző szakaszaiban. Ha a normatív háttér és a gyakorlat eltér, kérjük, részletezze ezeket az eltéréseket.

A gyakorlatban azokban az esetekben van eltérés, amikor a terheltet előzetes letartóztatásba helyezik. Az ő iratmegismerésükre nézve nincsenek speciális rendelkezések. Ha az ilyen terhelteknek nincs ügyvédjük, akkor sem tudják tanulmányozni az iratokat, ha erre nézve kérelmet terjesztenek elő. A legjobb esetben az elővezetésüket követően, a tárgyalóteremben kapnak egy kis időt az iratok áttekintésére (amikor a letartóztatásról szóló döntést hozzák, vagy amikor a letartóztatásukról, illetve az alternatív kényszerintézkedések felülvizsgálatáról határoz a bíró). A kirendelt ügyvédek gyakran szintén csak a bíróságon, a tárgyalást közvetlenül megelőzően tekintenek be az iratokba. Bár a védő tanulmányozhatja az iratokat, az erre nyitva álló idő kevés ahhoz, hogy bármilyen intézkedés jogszerűségét érdemben vitatni tudja.¹²⁹

A legtöbb esetben az ügyvéd csak a bíróságon, az ülés előtt kapja meg az anyagokat. A védőknek átlagosan 30 percük van a letartóztatás tárgyában tartott ülések előtt felkészülni, de előfordul, hogy csak néhány percet kapnak erre.¹³⁰

Figyelembe véve a másolás jelentős költségeit, és azt, hogy nagyon sok a rászoruló terhelt, nyilvánvaló, hogy az ügy anyagaihoz való hozzáférés a gyakorlatban nem érvényesül megfelelően.

A CPC 94. § (7) bekezdése csak a jogokról és szabadságokról döntő bíró által elrendelt kényszerintézkedésekre (előzetes letartóztatás, házi őrizet, bírói felügyelet) vonatkozik, a nyomozó

¹²⁹ Ionut Maican, ügyvéd, Bukaresti Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹³⁰ *Is pre-trial detention used as a last resort measure in Romania? Research Report.* APADOR-CH, 2015, <http://www.apador.org/wp-content/uploads/2016/02/Pre-trial-detention-in-Romania-by-APADOR-CH.pdf>, 27. o.

hatóságok vagy az ügyész által elrendelt rendőrségi őrizetre nem. A gyakorlatban a gyanúval érintett személy nem fér hozzá az ügy anyagaihoz, vele csak a gyanút közlik, és ezt követően vallomást tehet [209. § (2) bekezdés]. Ténylegesen akkor tekinthet be az iratokba, ha gyanúsítottá válik.

A rendőrségi őrizet ideje alatt a védő által irattanulmányozásra fordítható időt a bíróság korlátozza, mivel ülést kell tartania a 24 óra lejárta előtt. Az iratok nem állnak rendelkezésre elektronikusan, a másolat készítése is ki van zárva, mivel az idő túl rövid.

11.1. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a jogszabályok szintjén?

A kérdéses rendelkezések átültetése csak részlegesen történt meg. Az irattanulmányozás ingyenes, de a fénymásolat készítése nem, és a másolás díja jelentős terhet ró azokra, akik előzetes letartóztatásban vannak, és nincs jövedelmük. Ráadásul a jogi segítségnyújtási rendszer sem finanszírozza az esetenként több kötetre, több ezer oldalra rúgó büntető ügyirat másolásának költségeit.

11.2. Az irányelv 7. cikk (1) bekezdésének – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésének – átültetése megtörtént a gyakorlatban?

A kérdéses rendelkezések átültetése csak részlegesen történt meg. Már a törvény szerint is eltérnek az illetékek a nyomozati és a bírósági szakban. Bár a jogszabály értelmében a bírósági szakban a bíróságok fénymásolóit kellene használni, a legtöbb bíróságon nincsen fénymásoló, ezért a másolatkészítéshez privát fénymásoló szalonokat kell igénybe venni, amelyek üzemeltetőit nem köti a jogszabályban meghatározott összeg, és nagyon magas árakat szabnak.

Emellett a másolatkészítés folyamata hosszadalmas és bonyolult.

12. Kérjük, soroljon fel legfeljebb három olyan jelentősebb problémát, amely az Ön jogrendszerében – akár a jogszabályi háttér, akár a gyakorlat szintjén – az irányelv 7. cikk (1) bekezdésével – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdésével – kapcsolatban felmerül.

A jogszabályi rendelkezések szintjén probléma, hogy nincsenek törvényi rendelkezések az előzetes letartóztatottak iratmegismerésére vonatkozóan. Ha az ilyen terhelteknek nincs ügyvédjük, akkor sem tudják tanulmányozni az iratokat, ha erre nézve kérelmet terjesztenek elő.

A CPC 94. § (7) bekezdése csak a jogokról és szabadságokról döntő bíró által elrendelt kényszerintézkedésekre (előzetes letartóztatás, házi őrizet, bírói felügyelet) vonatkozik, a nyomozó szervek vagy az ügyész által elrendelt rendőrségi őrizetre nem.

A gyakorlat szintjén probléma, hogy a bíróságok nagyon rövid időt engedélyeznek mind a terhelteknek, mind a védőknek az iratok megismerésére, ha az ügyész előzetes letartóztatásra vagy házi őrizetre tesz indítványt. A letartóztatott vagy házi őrizetben lévő terheltnek nagyon korlátozott hozzáférése van az iratokhoz. A gyanúval érintett, őrizetben lévő személy nem fér hozzá az ügy anyagaihoz, vele csak a gyanút közlik, és ezt követően vallomást tehet [209. § (2) bekezdés].

13. Van-e olyan megoldás az Ön jogrendszerében, amely a 7. cikk (1) bekezdése – és azzal összefüggésben a 7. cikk (5) bekezdése – átültetésének szempontjából jó gyakorlatnak tekinthető?

Egyes ügyészségeken az iratok elektronikus úton is tanulmányozhatók a nyomozati szakban (de nem a rendőrségi őrizet ideje alatt).¹³¹ Azonban ez nem gyakori Romániában és költsége is van: Kolozsváron például az elektronikus iratbetekintéshez új, nem használt pendrive-ot vagy CD-t kell a védelemnek prezentálnia, a másolás díja pedig CD esetében 20 oldalanként kb. 0,11 euró, pendrive esetében kb. 0,65 euró.¹³²

¹³¹ Anca Ioana Luga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

¹³² Anca Ioana Luga, ügyvéd, Kolozsvári Ügyvédi Kamara (az APADOR-CH-nak adott interjú, 2017. május 15.)

Válogatott szakirodalmi jegyzék

- Antoine Botton: Droit à l'information dans le cadre des procédures pénales: un projet de loi contrasté. *Recueil Dalloz*, 2014 (7), 431. o.
- Giuseppina Laura Candito: The Influence of the Directive 2012/13/EU on the Italian System of Protection of the Right to Information in Criminal Procedures. In: Stefano Ruggeri (szerk.): *Human Rights in European Criminal Law*. Springer International Publishing, Switzerland, 2015, 230–260. o.
- Ed Cape: Transposing the EU Directive on the Right to Information: A Firecracker or a Damp Squib? *Criminal Law Review*, 2015, Issue 1, 48–67. o.
- *Rights of suspected and accused persons across the EU: translation, interpretation and information*, European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/rights-suspected-and-accused-persons-across-eu-translation-interpretation-and>
Kapcsolódó országjelentések: <http://fra.europa.eu/en/country-data/2016/country-studies-project-right-interpretation-and-translation-and-right-information>
- *Legal Experts Advisory Panel survey report: access to the case file*, Fair Trials – Legal Experts Advisory Panel, 2015. március, <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Access-to-file-report-FINAL.pdf>
- *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision making in the EU*, Fair Trials, 2016, <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/A-Measure-of-Last-Resort-Full-Version.pdf>, 15–16. és 49–80. o.
- Jessica Finelle – Alex Tinsley: *Access to the criminal case file: French example shows potential impact of Roadmap Directives*, 2014. június 3., <https://eutopialaw.com/2014/06/03/access-to-the-criminal-case-file-french-example-shows-potential-impact-of-roadmap-directives/>
- Amane Gogorza: The influence and false influence of European Union law on French criminal procedure. *Montesquieu Law Review*, 2015, Issue No. 1, 1–9. o.
- Sébastien Pellé: Garde à vue: la réforme de la réforme (acte I). A propos de la loi n° 2014-535 du 27 mai 2014. *Recueil Dalloz*, 2014, 1508. o., <http://www.dalloz.fr/documentation/lien?famille=revues&doctype=RECUEIL/CHRON/2014/0243>

- Serena Quattrococo: The Right to Information in EU Legislation. In: Stefano Ruggeri (szerk.): *Human Rights in European Criminal Law*, Springer International Publishing, Switzerland, 2015, 81–93. o.
- Debbie Sayers: Protecting Fair Trial Rights in Criminal Cases in the European Union: Where does the Roadmap Take Us? *Human Rights Law Review*, 2014, 14, 733–760. o.
- Fabienne Terryn: L’harmonisation des droits fondamentaux du suspect. *Revue de l’Union européenne*, 2016, 324. o.
- Vincent Tochkov: *Implementation of the Right to Information Directive in Bulgaria*, 2015. augusztus 12., <https://www.fairtrials.org/guest-post-leap-directive-2012-13-eu-fair-trials/>
- Étienne Vergès: Le statut juridique du suspect: un premier défi pour la transposition du droit de l’Union européenne en procédure pénale. *Droit pénal*, 2014, n° 7–8, étude 15, 10–16. o.

Egyes francia nyelvű források releváns részeinek angol fordítása [itt](#) érhető el.

